

Oirschot, 't Laar 2 (gemeente Oirschot)

Een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (BO en IVO-O)

Oirschot, 't Laar 2 (gemeente Oirschot)

Een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (BO en IVO-O)

S. Reinstra

Rapport 405

Colofon

Oirschot, 't Laar 2 (gemeente Oirschot)

Een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (IVO-O)

Een onderzoek in opdracht van BRO

Salisbury Archeologisch Rapport 405

S. Reinstra

Beheer en plaats van documentatie

Salisbury Archeologie b.v.

Versie 2.0, 5 november 2020 (concept)

Autorisatie — W. Ytsma (Senior KNA-prospector)

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'W. Ytsma', written over a horizontal line.

Status bevoegd gezag— ##### (Gemeentelijk archeoloog)

Salisbury Archeologie bv

Vestiging Noord-Nederland

Vaart z.z. 7a

9401 GE Assen

085-3031540

www.salisburybv.nl

info@salisburybv.nl

ISSN 2468-4538

Inhoud

Inhoud	6	
Administratieve gegevens		7
Locatiegegevens		8
Samenvatting resultaten		9
1	Aanleiding voor het onderzoek	12
1.1	Onderzoekskader	12
1.2	Huidige en toekomstige situatie op de onderzoekslocatie	13
1.3	Begrenzing onderzoeks- en plangebied	13
1.4	Doel van het onderzoek	13
1.5	Onderzoeksvragen	13
2	Bureauonderzoek	14
2.1	Gebruikte bronnen	14
2.2	Aardwetenschappelijke gegevens	14
2.3	Bodemkaart	17
2.4	Bekende archeologische waarden	18
2.5	Archeologie	23
2.6	Historische waarden / bouwhistorisch onderzoek	23
2.7	Bekende verstoringen	31
2.8	Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel en advies	32
3	Resultaten veldonderzoek	34
3.1	Beschrijving onderzoeksmethode	34
3.2	Beschrijving onderzoeksresultaten	35
4	Conclusie en aanbevelingen	36
4.1	Conclusies	36
4.2	Beantwoording onderzoeksvragen	36
4.3	Selectieadvies	37
Literatuur	38	
Lijst van afbeeldingen		39
Lijst van tabellen		40
Lijst van bijlagen		40
Bijlage 1	Boorbeschrijvingen	41

Administratieve gegevens

Projectnaam	Oirschot, 't Laar 2
Projectcode	20202850
Type onderzoek	Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (BO en IVO-O)
OM-nummer	4900551100
Projectleider	M. Soldaat KNA Archeoloog MA
Contact	T: 085-3031540 M: 06- 38316350 E: mirjam.soldaat@salisburybv.nl
Opdrachtgever	BRO
Contact	T. Au Bosscheweg 107 5282 WV Boxtel T: +31 (0)6 148 793 75 E: tjing.au@bro.nl
Bevoegde overheid	Gemeente Oirschot Deken Frankenstraat 3 5688 AK Oirschot T: 0499-583333
Adviseur voor de gemeente Oirschot	SRE Milieudienst Keizer Karel V Singel 8 Postbus 435 5600 AK Eindhoven T: 040-2594664
Uitvoering onderzoek	september - oktober 2020
Beheer en locatie documentatie	Salisbury Archeologie b.v. en e-depot
Illustraties	Auteur(s) tenzij anders vermeld
Medewerkers	S. Reinstra KNA archeoloog Salisbury Archeologie b.v. 35111764
	M. Soldaat KNA archeoloog MA Salisbury Archeologie b.v. 35497661

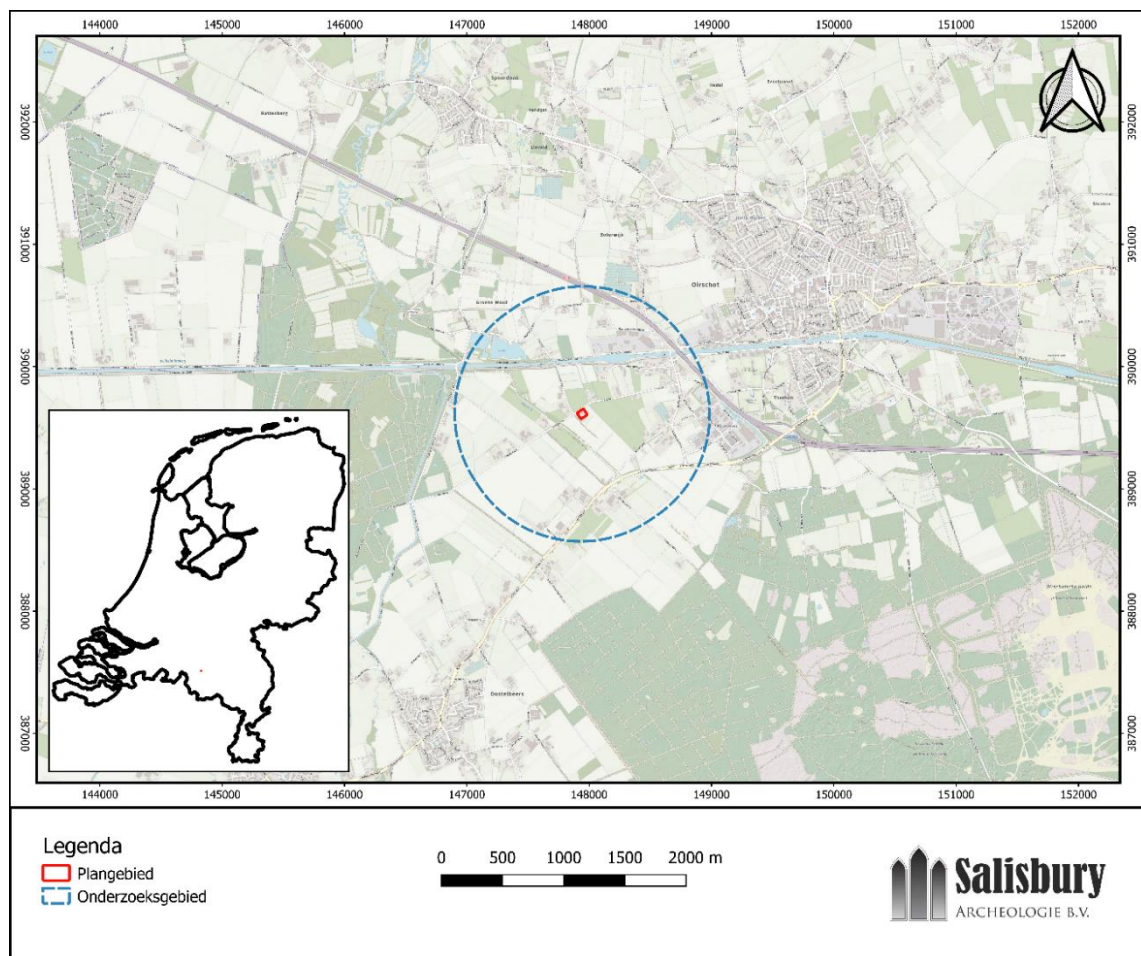
Locatiegegevens

Projectnaam	Oirschot, 't Laar 2
Plaats	Oirschot
Gemeente	Oirschot
Provincie	Noord-Brabant
Kaartblad	51A
Kadastrale gegevens	Perceelnr. K - 1305
Centrumcoördinaten	X: 147942 Y: 389617
Oppervlakte	Circa 3.750 m ²
NAP-hoogte maaiveld	Circa 15,3 m +NAP

Samenvatting resultaten

Plangebied

zie afb. 1

Afb. 1. Ligging plangebied en globale begrenzing onderzoeksgebied (bron: <https://opentopo.nl>)

Aanleiding

Het onderzoek wordt uitgevoerd in het kader van de aanvraag van een bestemmingsplanwijziging voor het slopen van de bestaande bebouwing en de herinrichting van het gebied.

Vraagstelling

Wat is de bodemopbouw en zijn er aanwijzingen voor bodemverstoringen?

Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten?

Welke consequenties zal voortgaande planuitvoering op de archeologische resten kunnen hebben?

In welke mate stemmen de resultaten van het booronderzoek overeen met de verwachtingen uit het bureauonderzoek?

Wat zijn de aanbevelingen? Is nader onderzoek noodzakelijk? En zo ja, waaruit kan dit bestaan?

Aardwetenschappelijke gegevens

Tijdens het laatste glaciaal, het Weichselien, werd regelmatig zand afgezet door de wind, die vrij spel had in een landschap waarin weinig tot geen vegetatie aanwezig was. Tijdens periodes met hogere temperaturen konden er fluvioperiglaciale afzettingen en beekdalen ontstaan door het toedoen van erosieve smeltwaterstromingen. De sporen van eolische zandafzettingen uit de glacialen werden hierdoor grotendeels uitgewist. Na het ontdooien van de ondergrond kon het smeltwater wegtrekken in de grond en kwamen veel beekdalen droog te staan.

Het landschap zoals het nu aanwezig is in (de omgeving van) het plangebied is grotendeels ontstaan in het Laat Pleniglaciaal en het Laat-Weichselien. Ook dit was een droge koude periode waarin eolische zandafzettingen plaatsvonden. Hierbij is een dekzandlandschap ontstaan dat samengesteld was uit dekzandruggen, -welingen en -vlakten. In gunstige gevallen kan een onderscheid worden gemaakt tussen

twee dekzandpakketten (Jong Dekzand I en II). Op de overgang tussen deze twee pakketten is soms sprake van een dun bandje houtskool dat even oud is, en soms samenvalt met, een bodemhorizont (Allerød-bodem). Deze bodem is niet altijd zichtbaar en bestaat in sommige gevallen alleen uit een dun gebleekt bandje of is bijna onzichtbaar geworden door Holocene bodemvorming. Dit bandje wordt de laag van Usselo genoemd.

Op de geomorfologische kaart van Nederland ligt het plangebied in een gebied met dekzandwelingen aangegeven (afb. 3). Ook op het AHN is te zien dat het plangebied zich op de overgang van een vlakte van ten dele verspoelde dekzanddekzanden naar een hoger gelegen dekzandrug bevindt (afb. 4). En volgens de bodemkaart ligt het plangebied op een gebied met hoge zwarte enkeerdgrond, met lemig fijn zand (code zEZ23) (afb. 5). Alleen het uiterste westen van het plangebied ligt in een gebied met veldpodzolgronden (code Hn21).

Bekende archeologische waarden	Binnen het onderzoeksgebied, welke een gebied met een straal van circa 1000 m rond het plangebied beslaat lopen dateringen van de aangetroffen losse vondsten van het Laat Paleolithicum t/m Bronstijd en van de Late Middeleeuwen t/m de Nieuwe tijd.
Historische waarden	Oirschot is lang de hoofdstad van Kempenland geweest. De heren van Oirschot woonden of hier in Kasteel Oud Beijsterveld (afb. 7 rechts boven Oirschot) of op het Kasteel Ten Bergh in Spoordonk (afb. 7 iets ten noorden van Kapel den Eijk). De naam Oirschot is mogelijk afkomstig van een samenvoeging van "oir" of "aar" en "schoot", welke respectievelijk ijzeroer houdende bodem of water en hoger gelegen land in moerassig gebied betekent. Oirschot was en is nog steeds een plaats op een hoge plek in of aan een natte laagte. Op de AHN (afb. 4) en op de topografische kaart uit circa 1901 (afb. 8) is ook goed te zien dat het plangebied in Oirschot op een overgang van hoger naar lager gelegen vlakte ligt waar doorheen de Beerze loopt. Vanaf 1901 (afb. 8) is ook te zien dat er in het oostelijk plangebied ruilverkaveling heeft plaatsgevonden en dat er een gebouw staat. Het plangebied is gelegen aan de Fransche baan. Op de kaart van circa 1953 (afb. 9) zien we dat het gebouw is gesloopt en dat er vervolgens aan de Fransche baan een hoofdgebouw staat met op het achtererf een tweetal kleinere gebouwen. Ook heeft er opnieuw een herverdeling van de percelen plaatsgevonden. Vervolgens zien we op de kaart van 1973 (afb. 10) dat er een aantal bijgebouwen zijn bijgekomen en de percelering is doorgetrokken tot aan de straat waaraan het plangebied ligt. Nu wordt ook voor het eerst de straatnaam 't Laar genoemd op de kaarten. Op de kaart van 1984 (afb. 11) zijn alle perceleringsslootjes in het plangebied gedemd en is het een groot perceel geworden. In 1999 (afb. 12) en 2014 (afb. 13) zijn opnieuw de percelen verdeeld en lopen er weer erfafscheidingen door het plangebied. Daarnaast is een bijgebouw in het westelijk deel van het plangebied uitgebouwd. Op de kaart van 1999 zien we dat de Beerze is rechtgetrokken en op de kaart van 2014 zien we dat er achter op het erf een viertal bijgebouwen zijn gesloopt. Nu resteren alleen nog het hoofdgebouw en het uitgebouwde bijgebouw.

Verwachting	Op basis van het bureauonderzoek kan worden geconcludeerd dat in het plangebied een hoge archeologische verwachting geldt voor sporen/vondsten in een eventueel aanwezig esdek en de top van het al dan niet verspoelde dekzand. In de top van het (verspoelde) dekzand kunnen resten worden aangetroffen vanaf het Laat-Paleolithicum tot en met de Nieuwe tijd. Uit de periode Laat-Paleolithicum tot en met het Mesolithicum kunnen vooral resten worden verwacht die samenhangen met een mobiele leefwijze, zoals kort bewoonde kampjes of losse vondsten. Vanaf het Neolithicum tot en met de Late IJzertijd/Romeinse Tijd kunnen resten worden verwacht die te maken hebben met een sedentaire leefwijze, bijvoorbeeld huizen, resten van agrarische activiteit en begravingsrituelen. De resten uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd zullen betrekking hebben op agrarisch grondgebruik zoals ploegsporen en greppelsystemen. De omvang van de mogelijk aanwezige archeologisch resten varieert sterk. Kampementen hebben over het algemeen een geringe omvang, terwijl nederzettingen vaak uit één of meerdere huizen bestaan. De hoge archeologische verwachting zoals weergegeven op de beleidskaart van de gemeente Oirschot blijft op basis van het bureauonderzoek in stand. Het archeologisch relevante niveau voor vondsten uit de Middeleeuwen/Nieuwe tijd is het esdek dat, indien aanwezig, direct onder de bouwvoor wordt verwacht. Vondsten zullen uit deze perioden meestal niet in situ in het esdek zitten, maar opgebracht zijn van elders of opgeploegd uit diepere niveaus. Sporen uit deze perioden kunnen zich tevens onder het esdek bevinden. Voor de overige perioden geldt dat sporen in het dekzand kunnen worden verwacht, ook wanneer daarin geen intacte podzol meer aanwezig blijkt te zijn. Dan zal vanwege de gebrekkige conservering/ gaafheid het kennispotentieel van de sporen aanzienlijk minder zijn.
-------------	--

Methode veldonderzoek	Conform het in het bureauonderzoek geformuleerde advies is een verkennend booronderzoek uitgevoerd in het plangebied, waarbij 6 boringen zijn geplaatst. De 6 boringen zijn zo verspreid mogelijk over het plangebied gezet, waarbij de toegankelijkheid van de boorlocaties leidend was (aan- /afwezigheid bouwwerken, begroeiing en terreinverharding op geplande boorlocaties; afb. 14). Boringen 2 en 5 zijn iets verplaatst ten opzichte van het boorplan vanwege ondoordringbare begroeiing door struiken. De boringen zijn gezet met een edelmanboor (7 cm Ø) tot ruim onder het relevante archeologische niveau. De positie en maaiveldhoogtes van de boringen zijn ingemeten met behulp van GPS (nauwkeurigheid 1 cm). Het opgeboorde materiaal is met de hand onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals baksteenpuin, houtskool en aardewerk. De boringen zijn beschreven conform de NEN 5104 en de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB). De resultaten van het booronderzoek (boorbeschrijvingen en boorstaten) zijn opgenomen in bijlage 1.
Resultaten veldonderzoek	Op basis van het bureauonderzoek is voor het plangebied een hoge verwachting opgesteld voor een eventueel aanwezig esdek en de top van het al dan niet verspoelde dekzand. Daarbij kunnen in de top van het (verspoelde) dekzand resten worden aangetroffen vanaf het Laat-Paleolithicum tot en met de Nieuwe tijd. Uit de periode Laat-Paleolithicum tot en met het Mesolithicum kunnen vooral resten worden verwacht die samenhangen met een mobiele leefwijze, zoals kort bewoonde kampjes of losse vondsten. Vanaf het Neolithicum tot en met de Late IJzertijd/Romeinse Tijd worden vooral resten verwacht die te maken hebben met een sedentaire leefwijze, bijvoorbeeld huizen, resten van agrarische activiteit en begravingsrituelen. De resten uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd zullen betrekking hebben op agrarisch grondgebruik zoals ploegsporen en greppelsystemen. Het archeologisch relevante niveau voor vondsten uit de Middeleeuwen/Nieuwe tijd is het esdek dat, indien aanwezig, direct onder de bouwvoor wordt verwacht. Vondsten zullen uit deze perioden meestal niet in situ in het esdek zitten, maar opgebracht zijn van elders of opgeploegd uit diepere niveaus. Sporen uit deze perioden kunnen zich tevens onder het esdek bevinden. Voor de overige perioden geldt dat sporen in het dekzand kunnen worden verwacht, ook wanneer daarin geen intacte podzol meer aanwezig blijkt te zijn. Dan zal vanwege de gebrekkige conservering/ gaafheid het kennispotentieel van de sporen aanzienlijk minder zijn. Op basis van het verkennend booronderzoek blijkt er in het plangebied sprake te zijn van een grotendeels verstoord bodemprofiel. Onder een bouwvoor en recent verstoringspakket bevindt zich direct de top van het (verspoelde) dekzand. Het relevante archeologische niveau, de top van het (verspoelde) dekzand, is verstoord. De top van het niveau bevindt zich tussen 0,2 en 1,1 m beneden maaiveld (afb. 17). Anders dan verwacht is er geen esdek aangetroffen tijdens het booronderzoek. Mogelijk is dit wel aanwezig geweest maar verstoord geraakt door bebouwing en/of (gedeeltelijk) opgenomen in de bouwvoor. Uit het bureauonderzoek is gebleken dat ook bij het ontbreken van een intacte podzolbodem nog archeologische resten in het (verspoelde) dekzand aanwezig kunnen zijn. Vooral dieper ingegraven sporen zoals waterkuilen of diepere paalkuilen en greppels kunnen worden verwacht. Een eventueel vondstenniveau zal niet meer intact zijn. De hoge archeologische verwachting wordt voor het gehele plangebied bijgesteld naar laag. Aangezien er 6 boringen zijn gezet in een plangebied van 3.750 m² is er in feite een karterend booronderzoek uitgevoerd, welke als doel heeft archeologische resten op te sporen. Tijdens het booronderzoek zijn deze niet aangetroffen.
Selectieadvies en aanbevelingen	Op basis van de resultaten van het hier gerapporteerde onderzoek adviseert Salisbury Archeologie b.v. het volgende: Indien de bodemingrepen binnen het bouwvlak blijven (zoals in de voorlopige bouwplannen het geval is), wordt geadviseerd om, conform het gemeentelijk beleid, geen archeologisch vervolgonderzoek te laten plaatsvinden. In dit geval kan het plangebied worden vrijgegeven voor de voorgenomen ingrepen en blijft de dubbelbestemming Waarde – Archeologie 4 in het bestemmingsplan gelden. Met betrekking tot de bevindingen en aanbevelingen uit dit onderzoek dient contact opgenomen te worden met het bevoegd gezag, in dit geval de gemeente Oirschot.

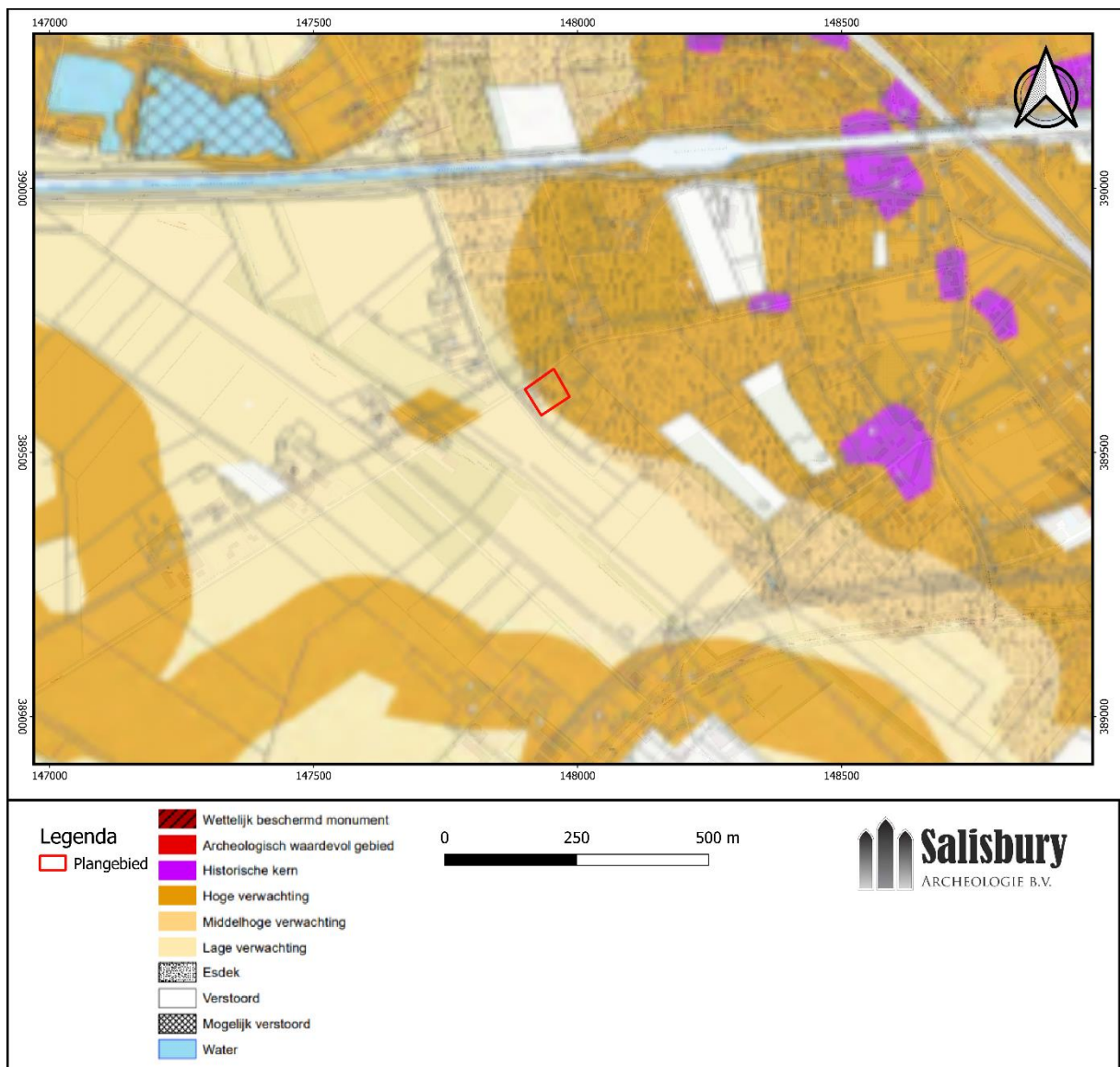
1 Aanleiding voor het onderzoek

1.1 Onderzoekskader

In opdracht van BRO heeft Salisbury Archeologie b.v. een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (BO en IVO-O, verkennende fase) uitgevoerd met betrekking tot het plangebied 't Laar 2 in Oirschot (afb. 1).

Het plangebied ligt aan 't Laar 2 ten zuidwesten van de bebouwde kom van Oirschot en ten zuiden van de A58 en het Wilhelminakanaal (zie verder hieronder).

Op de beleidskaart van de gemeente Oirschot valt het plangebied geheel binnen een zone met "Archeologie waarde 4", wat overeenkomt met een hoge archeologische verwachting. In dit gebied dient, voorafgaand aan ingrepen groter dan 500 m² en dieper dan 0,3 m onder maaiveld, of 0,5 m in het geval van een esdek, archeologisch onderzoek plaats te vinden (afb. 2).¹

Afb. 2. Uitsnede van de gemeentelijke beleidsadvieskaart (bron: Archeologische Beleidskaart Oirschot).

¹ <https://www.ruimtelijkeplannen.nl>

Het plangebied heeft een omvang van ca. 3.750 m². De voorlopige omvang van de geplande bodemingrepen is op het moment van schrijven van dit rapport maximaal 200 m². De diepte van de geplande bodemingrepen is nog niet bekend. Bij de definitieve bouwvergunning kan de exacte omvang en diepte van de geplande bodemingrepen nog veranderen. Met het oog op de planontwikkeling is er voor gekozen in alleen het te bebouwen vlak archeologisch onderzoek uit te voeren.

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.1) en het archeologiebeleid van de gemeente Oirschot zoals geformuleerd in het voor dit onderzoek opgestelde PvA/PvE. Het onderzoek is uitgevoerd in 2020.

1.2 Huidige en toekomstige situatie op de onderzoekslocatie

Op dit moment is het plangebied bebouwd. De opdrachtgever is voornemens de bestaande bebouwing te slopen en het plangebied geheel opnieuw in te richten. De voorlopige omvang van de geplande bodemingrepen is op het moment van schrijven van dit rapport maximaal 200 m². De diepte van de geplande bodemingrepen is nog niet bekend. Bij de definitieve bouwvergunning kan de exacte omvang en diepte van de geplande bodemingrepen nog veranderen.

1.3 Begrenzing onderzoeks- en plangebied

begrenzing plangebied

In dit rapport wordt een onderscheid gemaakt tussen het plangebied en het onderzoeksgebied. Met het plangebied wordt het gebied bedoeld waarop de plannen van de opdrachtgever betrekking hebben. Binnen dit gebied kunnen eventueel aanwezige archeologische resten worden verstoord door de voorgenomen ingrepen. Het plangebied omvat de kavel van 't Laar 2 (perceelnr. K-1305). Het perceel ligt aan de zuidzijde van 't Laar, ten zuidwesten van de bebouwde kom van Oirschot. Het te bebouwen vlak beslaat ca 3.750 m².

begrenzing onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied omvat het gebied waarover informatie is verzameld om een goed beeld te verkrijgen van de eventueel aanwezige archeologische waarden. Het onderzoeksgebied beslaat een gebied met een straal van circa 1000 m rond het plangebied. Op basis hiervan kan een goed beeld worden geschetst van de landschappelijke en archeologische context waarin het plangebied zich bevindt.

1.4 Doel van het onderzoek

Het doel van het bureauonderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden om en in de omgeving (onderzoeksgebied) van het plangebied. Op basis van de verkregen informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied opgesteld. Hierin wordt beschreven of er archeologische resten aanwezig (kunnen) zijn in het plangebied, wat de potentiële aard en omvang van de voorgenomen werkzaamheden zijn en of deze een bedreiging vormen voor het bodemarchief. Indien dit het geval is, wordt geadviseerd op welke wijze hiermee in het vervolgtraject van de plannen rekening dient te worden gehouden.

Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het toetsen van de gespecificeerde verwachting.

1.5 Onderzoeksvragen

Voor het bureau- en inventariserend onderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Wat is de bodemopbouw en zijn er aanwijzingen voor bodemverstoringen?
- Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten?
- Welke consequenties zal voortgaande planuitvoering hebben op (eventueel) aanwezige archeologische resten?
- In welke mate stemmen de resultaten van het booronderzoek overeen met de verwachtingen uit het bureauonderzoek?
- Wat zijn de aanbevelingen? Is nader onderzoek noodzakelijk? En zo ja, waaruit kan dit bestaan?

2 Bureauonderzoek

2.1 Gebruikte bronnen

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

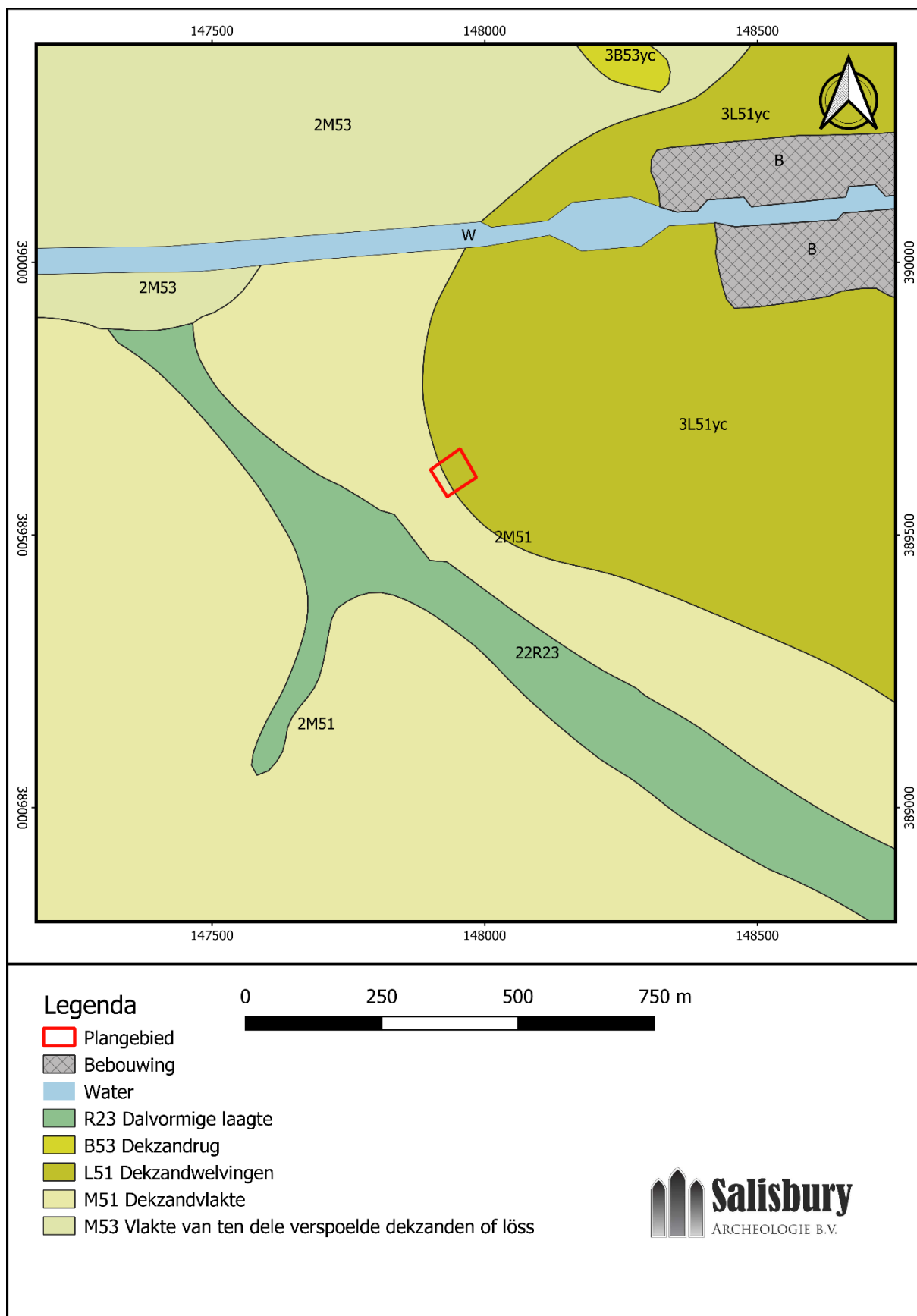
- Actueel hoogtebestand Nederland (AHN, <http://www.ahn.nl>)
- De bodemkaart van Nederland (<https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>)
- De geomorfologische kaart van Nederland (<https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>)
- De archeologische monumentenkaart (AMK, <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>)
- Provinciaal en/of landelijk beleid
- Gemeentelijk beleid
- Bonneblad 1900 (<https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>)
- Historisch kaartmateriaal (<http://www.topotijdreis.nl>)
- Google Earth (<https://www.google.nl/intl/nl/earth/>)
- Ondergrondgegevens (<https://www.dinoloket.nl/ondergrondgegevens>)
- Verstorings (http://www.bodemloket.nl)
- Kadastrale Minuut (<http://zoeken.cultureelerfgoed.nl>)
- Kadastrale gegevens (<https://www.kadaster.nl>)

2.2 Aardwetenschappelijke gegevens

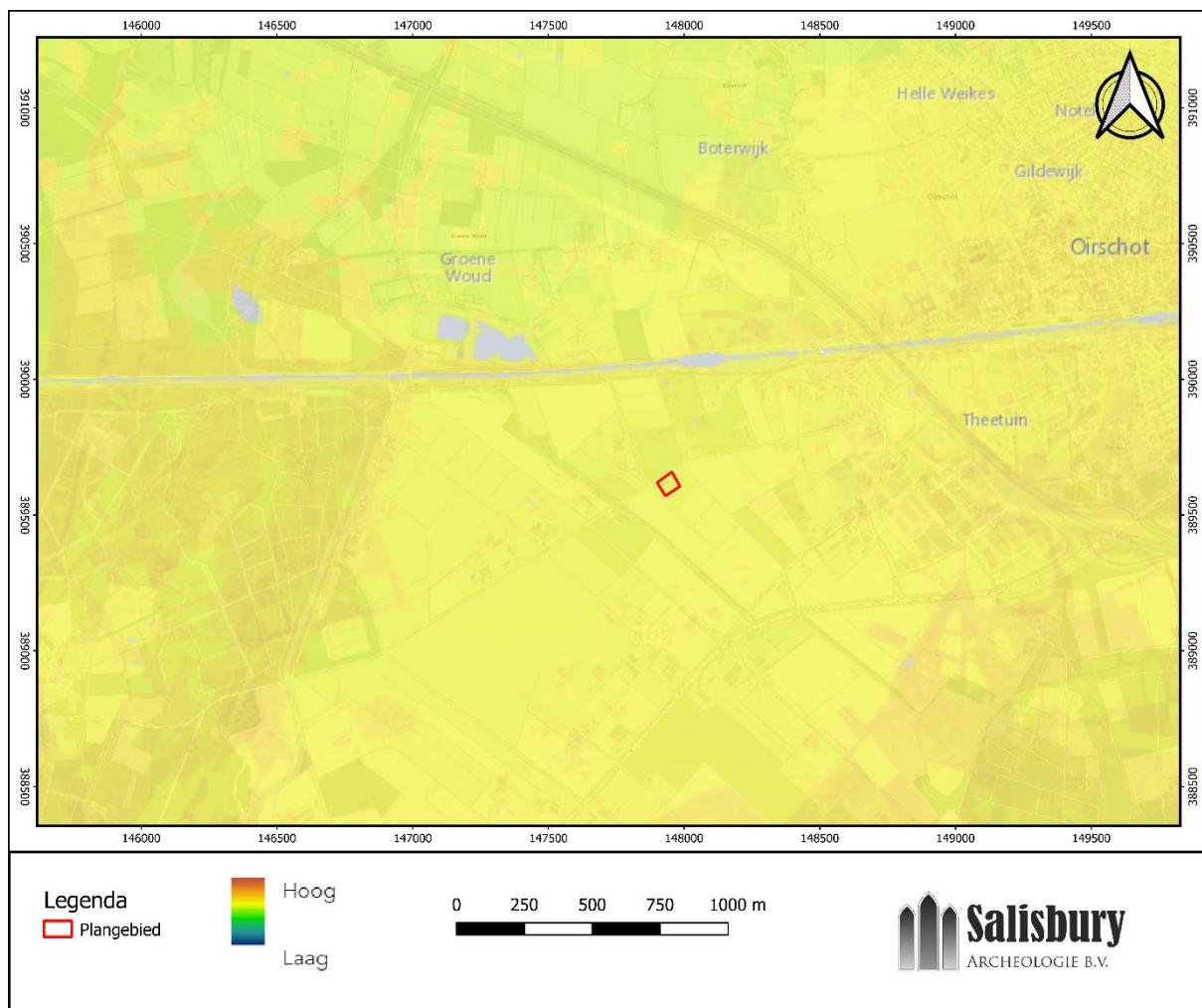
Tijdens het laatste glaciaal, het Weichselien, werd regelmatig zand afgezet door de wind, die vrij spel had in een landschap waarin weinig tot geen vegetatie aanwezig was. Tijdens periodes met hogere temperaturen konden er fluvioperiglaciale afzettingen en beekdalen ontstaan door het toedoen van erosieve smeltwaterstromingen. De sporen van eolische zandafzettingen uit de glacials werden hierdoor grotendeels uitgewist. Na het ontdooien van de ondergrond kon het smeltwater wegtrekken in de grond en kwamen veel beekdalen droog te staan.

Het landschap zoals het nu aanwezig is in (de omgeving van) het plangebied is grotendeels ontstaan in het Laat Pleniglaciaal en het Laat-Weichselien. Ook dit was een droge koude periode waarin eolische zandafzettingen plaatsvonden. Hierbij is een dekzandlandschap ontstaan dat samengesteld was uit dekzand- ruggen, -welingen en -vlakten. In gunstige gevallen kan een onderscheid worden gemaakt tussen twee dekzandpakketten (Jong Dekzand I en II). Op de overgang tussen deze twee pakketten is soms sprake van een dun bandje houtskool dat even oud is, en soms samenvalt met, een bodemhorizont (Allerød-bodem). Deze bodem is niet altijd zichtbaar en bestaat in sommige gevallen alleen uit een dun gebleekt bandje of is bijna onzichtbaar geworden door Holocene bodemvorming. Dit bandje wordt de laag van Usselo genoemd.

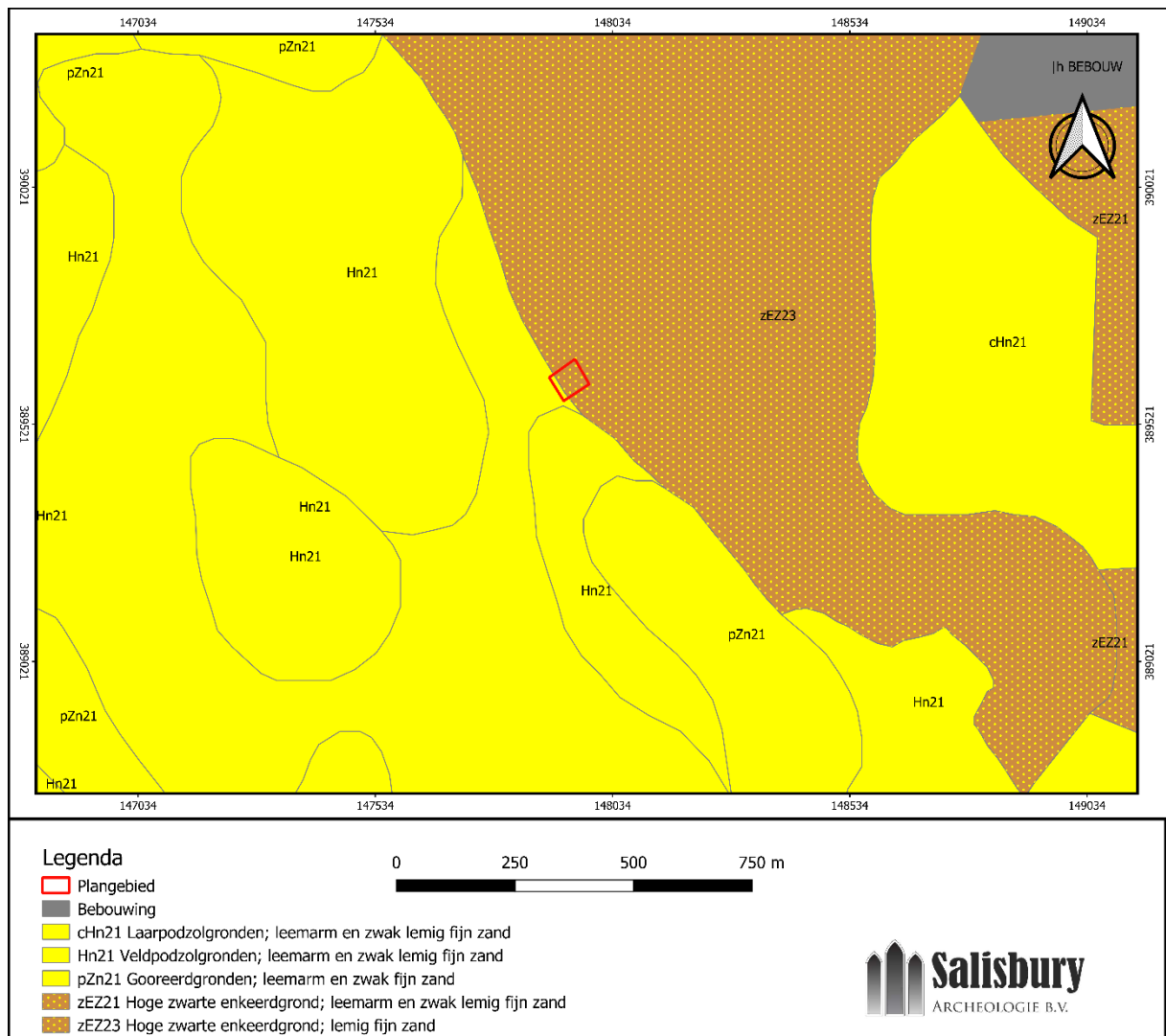
Op de geomorfologische kaart van Nederland ligt het plangebied in een gebied met dekzandwelingen aangegeven (afb. 3). Ook op het AHN is te zien dat het plangebied zich op de overgang van een vlakte van ten dele verspoelde dekzanddekzanden naar een hoger gelegen dekzandrug bevindt (afb. 4). En volgens de bodemkaart ligt het plangebied op een gebied met hoge zwarte enkeerdgrond, met lemig fijn zand (code zEZ23) (afb. 5). Alleen het uiterste westen van het plangebied ligt in een gebied met veldpodzolgronden (code Hn21).

Afb. 3. Uitsnede van de geomorfologische kaart met het plangebied en de directe omgeving (bron: <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>).

Afb. 4. Het plangebied en omgeving op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN3, ruw; bron: <https://www.ahn.nl>).

Afb. 5. Uitsnede van de bodemkaart met het plangebied en directe omgeving (bron: <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>).

2.3 Bodemkaart

Volgens de bodemkaart ligt het plangebied (grotendeels) in een zone met hoge zwarte enkeerdgronden met lemig fijn zand (code zEZ23). Enkeerdgronden zijn de oude bouwlanden van het Nederlandse cultuurlandschap. Ze zijn ontstaan door toepassing van het 'potstalsysteem'. Hierbij werden heideplaggen gestoken die dienden als strooisellaag in de stallen. De combinatie van mest en plaggen en wat zand, werd gefermenteerd en vervolgens op de akkers gebracht als bemesting. Dit leidde tot ophoging van de akkers. Enkeerdgronden kennen een humushoudende bovengrond, de eerdlaag, van minimaal 50 centimeter tot meer dan een meter dik. Dit plaggendeck is het oudst in Brabant (< 15^e eeuw) en het jongst in Drenthe (< 17^e eeuw). Enkeerdgronden hebben hoge organischestofgehalten. Daardoor bieden ze uitstekende mogelijkheden voor beworteling en een goed vochtleverend vermogen, evenals een hoog fosfaatgehalte. Vroeger werden de essen, de akkers waarop enkeleerdgronden zijn gevormd, omgeven door een steilrand waarop een houtwal was aangeplant (akker- of eswal) om vee en wild uit het akkerland te houden. Restanten van steilranden en eswallen zijn nog slechts op enkele plaatsen aanwezig.² In het uiterst westelijk deel van het plangebied bevindt zich (mogelijk) nog een Veldpodzolgrond; leemarm en zwak lemig fijn zand (code Hn21). Veldpodzolgronden zijn ontstaan in gebieden waar het water niet via een beek kon worden afgevoerd, maar ter plekke moest bezinken. Bij de ontginning is het gebied ontwaterd. Vaak zo sterk, dat er geen grondwater meer beschikbaar is voor het gewas. De humusinspoelingslaag is lang niet zo verdicht als bij de droge podzolgronden. Deze is bij de ontginning ook vaak

² Sonneveld & Jongmans, 2010

geheel door de bovengrond heen gewerkt. Het is dan geen podzolgrond meer. De zwarte humus blijft echter aanwezig en maakt de grond onder natte omstandigheden kleverig en bij droogte gevoelig voor verstuiven. Ook is de ondergrond moeilijk doorwortelbaar. Op bodemkaarten staan deze diep bewerkte gronden vaak nog als podzolgrond aangegeven, hoewel dat strikt genomen niet meer het geval is.³ In het gebied staat een grondwatertrap V aangegeven. Dit wijst op een gemiddelde hoogste grondwaterstand van minder dan 40 cm beneden maaiveld en een gemiddelde laagste grondwaterstand van meer dan 120 cm beneden maaiveld. Dit houdt in dat organische resten die dieper dan 120 cm onder maaiveld aanwezig zijn goed bewaard gebleven kunnen zijn, maar dat resten die minder diep liggen, waarschijnlijk in minder goede staat zijn door de wisselingen in waterverzadigheid.⁴

Hier dient bij vermeld te worden dat de bodemkaart, hoewel vaak de enige vlakdekkende bron van ondergrondinformatie, een verouderde bron is. De meeste kaartbladen zijn in de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw opgenomen, en de informatie is dus circa 50 jaar oud. In de tussentijd is er veel veranderd, vooral op cultuurtechnisch gebied. De intensivering van de landbouw (dieper ploegen, dieper ontwateren en draineren) in de afgelopen decennia heeft er toe geleid dat de bodemtypes op de kaart steeds minder voorkomen. Deze processen kunnen er ook voor hebben gezorgd dat het gemiddelde grondwaterpeil in het plangebied aanzienlijk lager is komen te liggen dan op de bodemkaart staat aangegeven.

2.4 Bekende archeologische waarden

Gemeentelijke beleidskaart

Op de beleidskaart van de gemeente Oirschot valt het plangebied geheel binnen een zone met "Archeologie waarde 4", wat overeenkomt met een hoge archeologische verwachting (afb. 2). In dit gebied dient, voorafgaand aan ingrepen groter dan 500 m² en dieper dan 0,3 m onder maaiveld, of 0,5 m in het geval van een esdek, archeologisch onderzoek plaats te vinden.⁵ Dit beleid is gebaseerd op de geomorfologische en bodemkundige opbouw van het gebied en de aangetroffen archeologische vondsten uit de regio.

Archeologische waarden

Als onderdeel van het bureauonderzoek zijn de AMK (archeologische monumentenkaart)-terreinen, archeologische waarnemingen en eerder uitgevoerd onderzoek (onderzoeksmeldingen) in het onderzoeksgebied geïnventariseerd (afb. 6). De AMK-terreinen, de bekende archeologische waarnemingen en de onderzoeksmeldingen zijn geraadpleegd via ARCHIS 3 (<https://archis.cultureelerfgoed.nl>).⁶

Archeologische monumenten (AMK-terreinen)

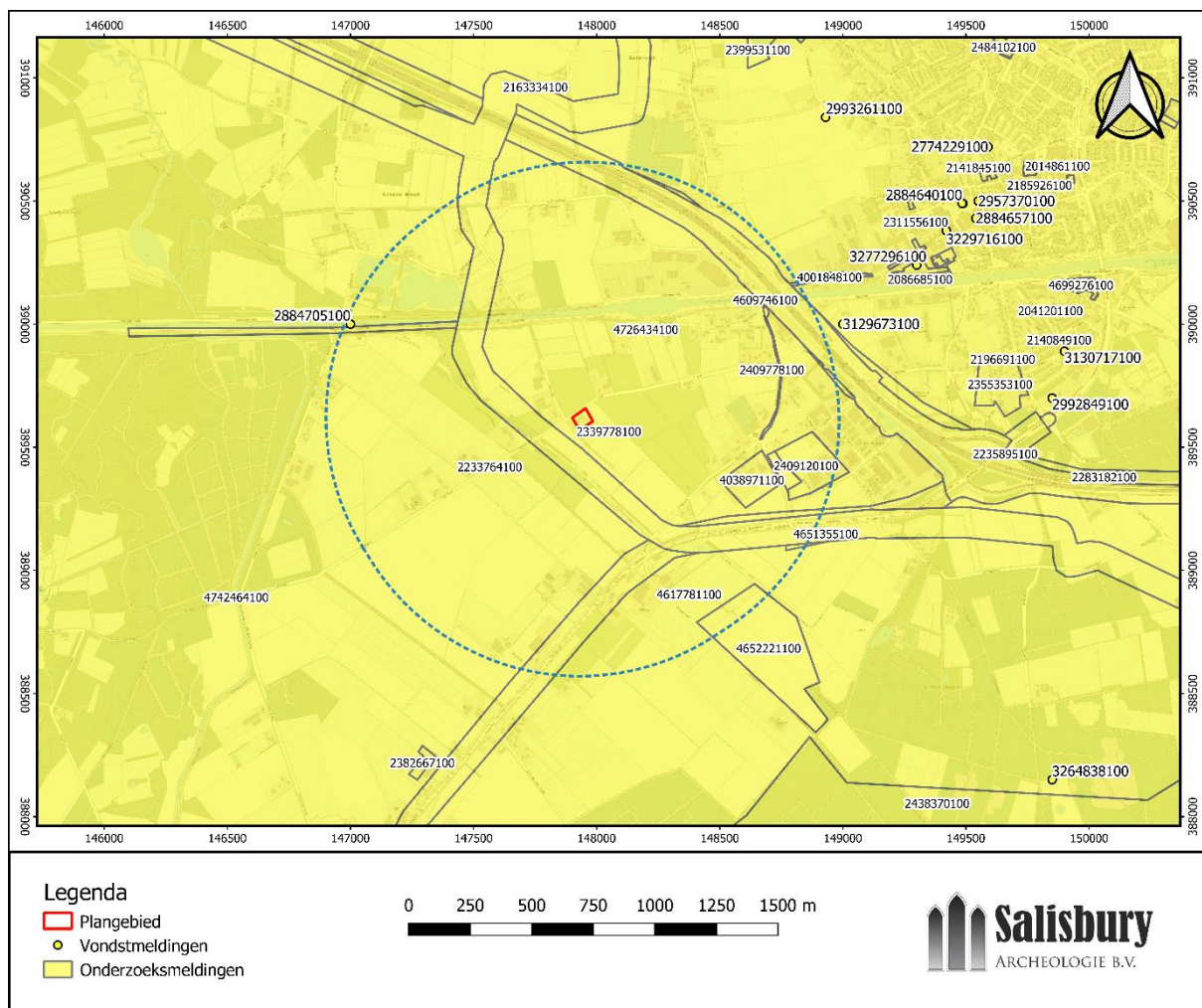
In het plangebied en de directe omgeving ervan zijn geen AMK-terreinen aangewezen.

³ Koopmans *et al*, 2012.

⁴ De Bakker, 1966

⁵ <https://www.ruimtelijkeplannen.nl>

⁶ <https://archis.cultureelerfgoed.nl>

Afb. 6. AMK-terreinen, onderzoeksmeldingen en vondstlocaties (bron: ARCHIS 3; <https://zoeken.archeologie.nl>; topografie: <https://www.pdok.nl>).

Onderzoekslocaties en waarnemingen

Het onderzoeksgebied omvat het gebied waarover informatie is verzameld om een goed beeld te verkrijgen van de eventueel aanwezige archeologische waarden. Het onderzoeksgebied beslaat een gebied met een straal van circa 1000 m rond het plangebied. Op basis hiervan kan een goed beeld worden geschetst van de landschappelijke en archeologische context waarin het plangebied zich bevindt.

Binnen het plangebied is volgens Archis een onderzoeksmelding geregistreerd, binnen het onderzoeksgebied staan nog 25 verdere onderzoeksmeldingen geregistreerd (zie afb. 6 tabel 1 en tabel 2). De beschikbare relevante resultaten van de onderzoeken worden in deze paragraaf kort besproken.

Tabel 1. Onderzoeksmeldingen (ARCHIS3; <https://zoeken.archeologie.nl>)

zaakidentificatie	toponiem	uitvoerder	meldingsdatum	type onderzoek
2086685100	Kanaalzone	BILAN	2004-06-17	archeologisch: boring
3150595100	-	particulier	1992-08-01	indirect: collectiebeschrijving
2163334100	boterwijksestraat	RAAP Archeologisch Adviesbureau	2007-07-18	archeologisch: boring
2233764100	-	SRE Milieudienst	2008-07-16	archeologisch: bureauonderzoek

zaakidentificatie	toponiem	uitvoerder	meldingsdatum	type onderzoek
2339778100	-	SRE Milieudienst	2011-08-25	archeologisch: verwachtingskaart
2409778100	-	Sweco	2013-06-18	archeologisch: bureauonderzoek
2993261100	Boterwijk	particulier	2001-05-15	archeologisch: (veld)kartering
2466007100	-	Sweco	2014-12-11	archeologisch: proefputten/proefsleuven
4037286100	-	Vestigia BV	2017-03-06	archeologisch: bureauonderzoek
4701631100	-	RAAP Archeologisch Adviesbureau	2019-04-30	archeologisch: bureauonderzoek
4726434100	-	Antea Group Archeologie	2019-08-06	archeologisch: boring
4652221100	-	Archeopro	2018-11-28	archeologisch: boring
2235895100	verbreding A2 en A58 tussen s'- Hertogenbosch en Valkenswaard	Vestigia BV	2009-03-09	archeologisch: verwachtingskaart
4609746100	-	RAAP Archeologisch Adviesbureau	2018-05-25	archeologisch: bureauonderzoek
4617781100	-	Vestigia BV	2018-06-28	archeologisch: bureauonderzoek
4038971100	-	Syntheegra BV	2017-03-21	archeologisch: proefputten/proefsleuven
4651355100	-	Vestigia BV	2018-11-23	archeologisch: boring
4001848100	-	Sweco	2016-06-01	archeologisch: begeleiding
2241126100	't Laar te Oirschot	BAAC BV	2009-04-16	archeologisch: boring
2409120100	Oirschot, Beerschotseweg	IDDS Archeologie B.V.	2013-06-12	archeologisch: boring
3129673100	-	particulier	1966-01-01	verwerfingswijze niet te bepalen
2140840100	Hoge Pad	BILAN	2006-12-20	archeologisch: boring
2420436100	Beerseweg 9	Syntheegra BV	2013-10-07	archeologisch: boring
2465976100	Verbreding A58	Econsultancy BV	2014-12-12	archeologisch: bureauonderzoek
4699924100	-	Antea Group Archeologie	2019-04-24	archeologisch: bureauonderzoek
2884705100	(Kapelpad; Proosbroek Weg)	particulier	1936-02-26	niet-archeologisch: graafwerk

Tabel 2. Archeologische vondsten (bron: ARCHIS3; <https://zoeken.archeologie.nl>)

zaakidentificatie	materiaal	type	periode
2884705100	MXX	Hoefijzers	Vroege Middeleeuwen – Volle Middeleeuwen

zaakidentificatie	materiaal	type	periode
3129673100	SVU	Vuursteen afval	Laat Paleolithicum - Neolithicum
3150595100	MXX	Bronzen speerpunt op steel	Bronstijd
2993261100	KER	Limburgs witbakkend geglazuurd	Late Middeleeuwen B
2140840100	KER	Grijsbakken; proto-steengoed	Late Middeleeuwen A – Late Middeleeuwen B
4001848100	KER	(bouw)keramiek en glas	Nieuwe Tijd

Zaakwaarneming 2884705100 betreft een vondstmelding geregistreerd bij niet archeologisch graafwerk uitgevoerd in 1936. Het gaat om twee hoefijzers daterende uit de vroege tot en met de volle middeleeuwen.

Zaakwaarneming 3129673100 betreft een vondstmelding van een particulier uit 1966 van vuursteen afval daterende van Laat Paleolithicum tot en met Neolithicum.

Zaakwaarneming 3150595100 betreft een op een zwarte stok bevestigde bronzen speerpunt, die dateert uit de Bronstijd.

Zaakwaarneming 2993261100 betreft een particuliere vondst uit 2001 van enkele scherven Limburgs witbakkend geglazuurd aardewerk uit de Late Middeleeuwen B.

Zaakwaarneming 2086685100 betreft een booronderzoek uitgevoerd in 2004 door Bilan. Er is vervolgonderzoek geadviseerd gericht op Laat Middeleeuws akkersystemen bij een verstoring tot onder het esdek.⁷

Zaakwaarneming 2140840100 betreft ook een booronderzoek uitgevoerd door Bilan in 2006 in drie plangebieden. Aanleiding was de aanleg voor een voetbalveld, woonwijk en atletiekbaan. Het doel van het onderzoek was het bepalen van eventueel aanwezige archeologische waarden en het adviseren van vervolgstappen. Er is voor twee van de drie plangebieden vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven aanbevolen. Er is grijsbakkend aardewerk en proto-steengoed aangetroffen, daterend in de Late Middeleeuwen A – Late Middeleeuwen B.⁸

Zaakwaarneming 2163334100 betreft een booronderzoek dat in 2007 door RAAP is uitgevoerd. Er zijn tientallen scherven aardewerk aangetroffen daterend van Late Middeleeuwen A – Nieuwe Tijd Laat en een verbrand vuurstenen afslag welke dateert uit het Laat Paleolithicum of het Mesolithicum. Het aardewerk is afkomstig uit het esdek.⁹

Zaakwaarneming 2233764100 betreft een bureauonderzoek uitgevoerd in 2008 door SRE Milieudienst. Verder geen gegevens bekend.¹⁰

Zaakwaarneming 2235895100 betreft een bureauonderzoek uitgevoerd in 2009 door Vestigia; een verwachtingskaart ten behoeve van de verbreding van de A2 en A58 tussen s'-Hertogenbosch en Valkenswaard.¹¹

Zaakwaarneming 2241126100 betreft een booronderzoek dat in 2009 door BAAC is uitgevoerd. Aanleiding voor dit onderzoek is een bestemmingsplanwijziging waarbij nieuwbouw is voorzien. Er heeft recentelijk ontginning plaats gevonden, waardoor de aanvankelijke hoge verwachting naar beneden is bijgesteld. Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.¹²

Zaakwaarneming 2339778100 betreft een bureauonderzoek uitgevoerd in 2011 door SRE Milieudienst: een gezamenlijke (digitale) erfgoedkaart van de Kempengemeenten en een Beleidsplan Archeologische Monumentenzorg.¹³

Zaakwaarneming 2409778100 betreft een bureauonderzoek van Sweco uitgevoerd in 2013. Aanleiding was de aanleg van een fietspad. Verder geen gegevens bekend.

⁷ Gheysen, 2004.

⁸ Van den Biggelaar & Debunne, 2002.

⁹ Coolen, 2008.

¹⁰ Berkvens, 2010.

¹¹ Eimmermann & Schrijvers, 2010.

¹² De Ruiter & Krekelbergh, 2010.

¹³ Berkvens, 2011.

Zaakwaarneming 2409120100 betreft een booronderzoek uitgevoerd in 2013 door IDDS. Vervolgonderzoek is aanbevolen in de onverstoorde delen van het plangebied.¹⁴

Zaakwaarneming 2420436100 betreft een booronderzoek uitgevoerd in 2013 door Synthegra. De

aanleiding voor het onderzoek is de voorgenomen herinrichting van een bedrijventerrein. Tijdens het booronderzoek zijn geen archeologische resten of indicatoren aangetroffen, die wijzen op de aanwezigheid een vindplaats uit deze periode, maar gezien de aanwezigheid van historische bebouwing in het plangebied valt een vindplaats uit de late middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd niet uit te sluiten. Daarom is vervolgonderzoek geadviseerd in de vorm van een archeologische begeleiding bij de grondwerkzaamheden die zich in het centrum van het plangebied voltrekken, om vast te stellen of in het plangebied archeologische resten aanwezig zijn en zo ja, welke waardering hieraan gegeven kan worden.¹⁵

Zaakwaarneming 2466007100 betreft een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door Sweco in 2014 waar geen archeologische indicatoren zijn aangetroffen.¹⁶

Zaakwaarneming 2465976100 betreft een bureauonderzoek van Econsultancy uit 2014, betreffende de verbreding van de A58 waar verder geen gegevens van bekend zijn.

Zaakwaarneming 2466007100 betreft een veldkartering en booronderzoek van een particulier uit 2015 in het buurtschap Boterwijk waar scherven van Limburgs aardewerk zijn gevonden. Verder geen gegevens bekend.

Zaakwaarneming 4001848100 betreft een archeologische begeleiding uit 2016 dat door Sweco is uitgevoerd in het kader van de herinrichting van het plangebied. Onder het huidige straatniveau is een ouder straatniveau met karresporen aangetroffen. Daarnaast zijn er 50 vondsten: (bouw)keramiek en glas gedaan, daterend in de Nieuwe Tijd. Verder onderzoek is niet noodzakelijk.¹⁷

Zaakwaarneming 4037286100 betreft een bureauonderzoek van Vestigia uit 2017 dat en behoefte van de reconstructie van de N395 is uitgevoerd. Geadviseerd is een vervolgonderzoek in de vorm van archeologische begeleiding bij ingrepen dieper dan 30 cm -mv.¹⁸

Zaakwaarneming 4038971100 betreft een proefsleuvenonderzoek van Synthegra uitgevoerd in 2017. Aanleiding was de voorgenomen herinrichting van een bedrijventerrein. Het doel van het onderzoek was door middel van proefsleuven het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde verwachting, Hierbij is (bouw)keramiek en enkele tientallen grondsporen aangetroffen. Alle resten dateren in de Nieuwe Tijd Midden – Nieuwe Tijd Laat. Verder onderzoek is niet noodzakelijk.¹⁹

Zaakwaarneming 4652221100 betreft booronderzoek uitgevoerd in 2018 door Archeopro. Geadviseerd is om een vervolg onderzoek uit te voeren in de vorm van een verkennend booronderzoek.²⁰

Zaakwaarneming 4609746100 en 4701631100 betreffen een bureauonderzoek dat in het kader voor de verbreding van de A58 is uitgevoerd in 2018 door RAAP. Geadviseerd is om verkennend booronderzoek uit te voeren.²¹

Zaakwaarnemingen 4617781100 en 4651355100 betreffen respectievelijk een bureauonderzoek en het daaropvolgende booronderzoek dat in 2018 door Vestigia is uitgevoerd in het kader van de reconstructie van de N395. Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Verder onderzoek is niet noodzakelijk.²²

Zaakwaarnemingen 4699924100 en 4726434100 betreffen respectievelijk een bureauonderzoek en het daaropvolgende booronderzoek dat in 2019 door Antea is uitgevoerd. Aanleiding was de geplande werkzaamheden aan het Markkanaal, Wilhelminakanaal, de Zuid-Willemsvaart en het kanaal Wessem-Nederweert. Geadviseerd is een verkennend booronderzoek. Onderzoek wacht op publicatie.²³

Samengevat kan op basis van bovenstaande onderzoeksmeldingen en vondsten een verwachting geschetst worden voor onderhavig plangebied. Qua vondsten kunnen we vuursteen, metaal en keramiek verwachten uit de

¹⁴ Koekkelkoren & Moerman, 2013.

¹⁵ Kremer, 2014.

¹⁶ Gazebeek, 2015.

¹⁷ Hageraats & Hekman, 2020.

¹⁸ Visser & Van der Klooster, 2017.

¹⁹ Van den Berghe, 2018.

²⁰ Exaltus, 2020.

²¹ Vaessen & Verhoeven, 2019.

²² Visser & Van Puijenbroek, 2019.

²³ Nater, 2020.

perioden Laat Paleolithicum tot en met de Nieuwe tijd. Qua sporen, structuren en bodem kunnen we bijvoorbeeld Laat Middeleeuws akkersystemen, ontginningssporen en/of een esdek verwachten.

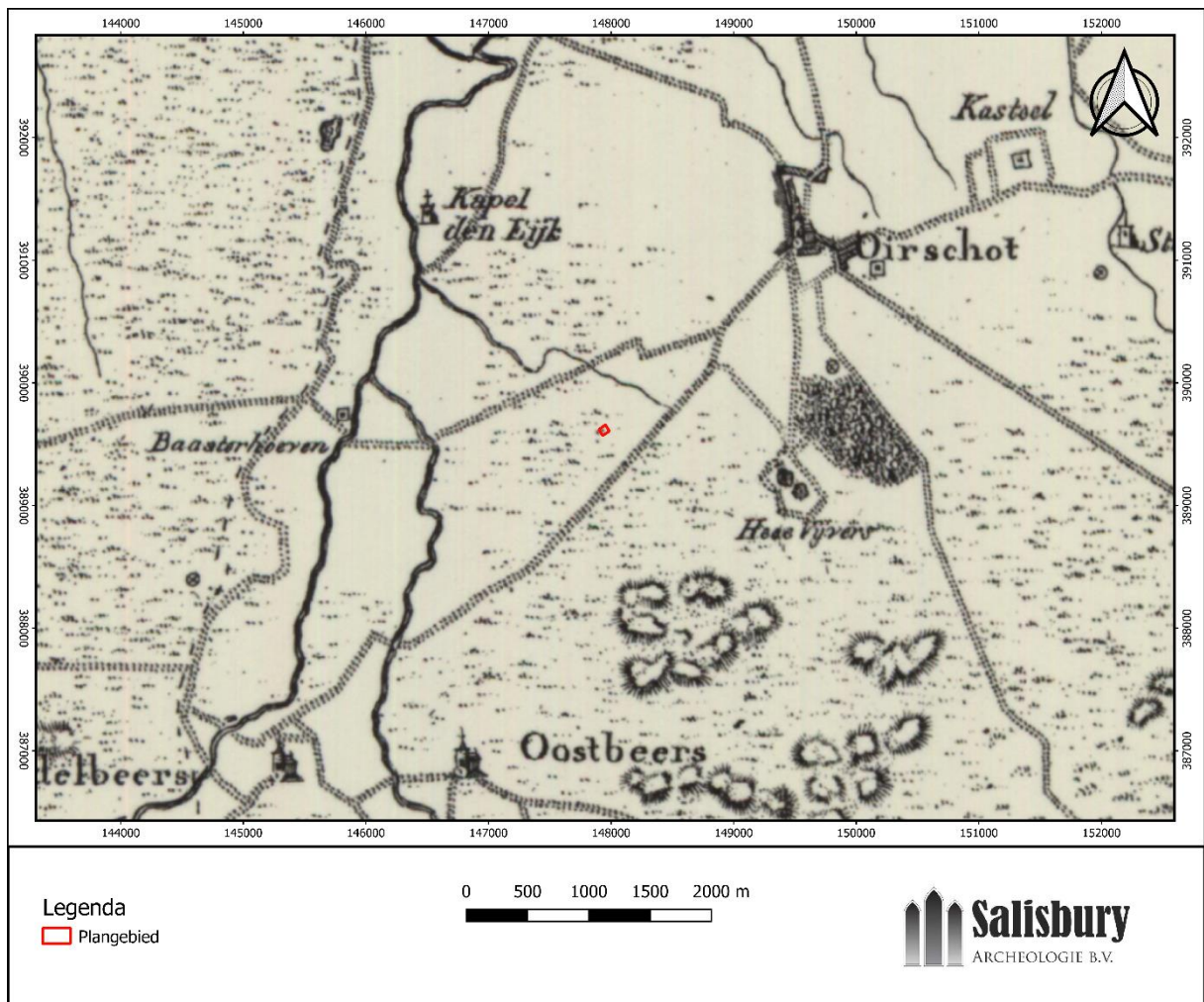
2.5 Archeologie

In het Laat-Paleolithicum was het landschap slechts periodiek geschikt voor bewoning. Vooral de warmere perioden zorgden voor aantrekkelijke condities met de groei van bossen en de mogelijkheden die deze gaven om te jagen. In Noord-Brabant zijn uit deze periode voornamelijk archeologische resten bekend uit 10.000 tot 9000 voor Chr., tijdelijke jachtkampjes die zich concentreren rond toenmalige vennetjes of waterlopen. Archeologische resten uit het Mesolithicum worden in de gemeente Oirschot voornamelijk in de huidige heidegebieden aangetroffen. In het Neolithicum, toen men geleidelijk overging op veeteelt, akkerbouw en een meer sedentair bestaan, werden nederzettingen op meer vruchtbare bodems aangelegd. Neolithische vindplaatsen worden daarom vaak op of nabij de wat hoger gelegen vruchtbare bodems aangetroffen. In de Brons- en IJzertijd werd steeds intensiever veeteelt en akkerbouw gepleegd, wat zorgde voor lokale verstuingen van de zandgronden. Hierdoor ontstonden de heidegronden die tot het begin van de vorige eeuw nog aanwezig waren. Hoewel er aanwijzingen voor bewoning uit beide periodes zijn aangetroffen in de regio, zijn de archeologische resten uit de IJzertijd veel talrijker. Nederzettingen uit de Late IJzertijd en Romeinse Tijd worden voornamelijk op de flanken van en boven op de hoger gelegen dekzandgebieden aangetroffen. Vermoedelijk waren de lager gelegen gebieden in deze periode te nat voor bewoning. In het oosten van Noord-Brabant lijkt in de Vroege Middeleeuwen vrijwel geen menselijke activiteit te hebben plaatsgevonden. De enkele losse aanwijzingen voor bewoning die zijn aangetroffen wijzen op geïsoleerde groepjes mensen die op de zandgronden woonden. Aan het einde van de zesde eeuw komt langzaam de bewoning in dit gebied weer op gang, men vestigde zich op de hoger gelegen vruchtbare bodems. Ook in de Volle en Late Middeleeuwen, en de Nieuwe tijd was er sprake van menselijke bewoning in de regio (zie hieronder).²⁴

2.6 Historische waarden / bouwhistorisch onderzoek

Oirschot is lang de hoofdstad van Kempenland geweest. De heren van Oirschot woonden of hier in Kasteel Oud Beijsterveld (afb. 7 rechts boven Oirschot) of op het Kasteel Ten Bergh in Spoordonk (afb. 7 iets ten noorden van Kapel den Eijk). De naam Oirschot is mogelijk afkomstig van een samenvoeging van "oir" of "aar" en "schoot", welke respectievelijk ijzeroer houdende bodem of water en hoger gelegen land in moerassig gebied betekent. Oirschot was en is nog steeds een plaats op een hoge plek in of aan een natte laagte. Op de AHN (afb. 4) en op de topografische kaart uit circa 1901 (afb. 8) is ook goed te zien dat het plangebied in Oirschot op een overgang van hoger naar lager gelegen vlakke ligt waar doorheen de Beerze loopt. Vanaf 1901 (afb. 8) is ook te zien dat er in het oostelijk plangebied ruilverkaveling heeft plaatsgevonden en dat er een gebouw staat. Het plangebied is gelegen aan de Fransche baan. Op de kaart van circa 1953 (afb. 9) zien we dat het gebouw is gesloopt en dat er vervolgens aan de Fransche baan een hoofdgebouw staat met op het achtererf een tweetal kleinere gebouwen. Op de kaart van 1963 heeft er opnieuw een herverdeling van de percelen plaatsgevonden; er is namelijk een sloot gedemd en is er weer een bijgebouw bijgebouwd (afb. 10). Vervolgens zien we op de kaart van 1973 (afb. 11) dat er wederom een bijgebouwen is bijgekomen en de percelering is doorgetrokken tot aan de straat waaraan het plangebied ligt. Nu wordt ook voor het eerst de straatnaam 't Laar genoemd op de kaarten. Op de kaart van 1984 (afb. 12) zijn alle perceleringsslootjes in het plangebied gedempt en is het een groot perceel geworden. In 1999 (afb. 12) en 2014 (afb. 14) zijn opnieuw de percelen verdeeld en lopen er weer erfafscheidingen door het plangebied. Daarnaast is een bijgebouw in het westelijk deel van het plangebied uitgebouwd. Op de kaart van 1999 zien we dat de Beerze is rechtgetrokken en op de kaart van 2014 zien we dat er achter op het erf een viertal bijgebouwen zijn gesloopt. Nu resteren alleen nog het hoofdgebouw en het uitgebouwde bijgebouw.

²⁴ Berkvens, 2010

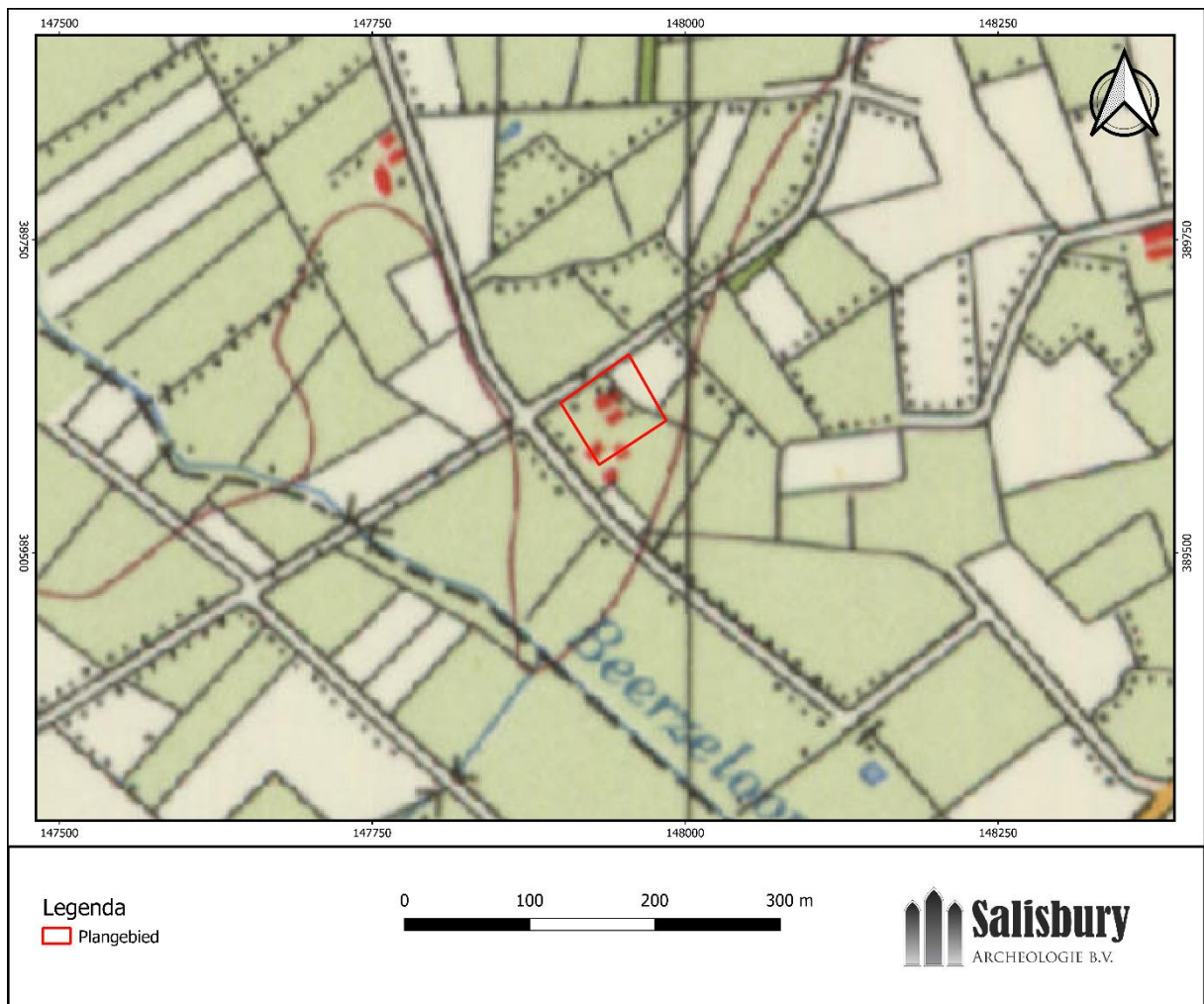
Afb. 7. Het plangebied op een uitsnede van de topografische kaart uit ca. 1832 (bron: <https://www.topotijdreis.nl>).

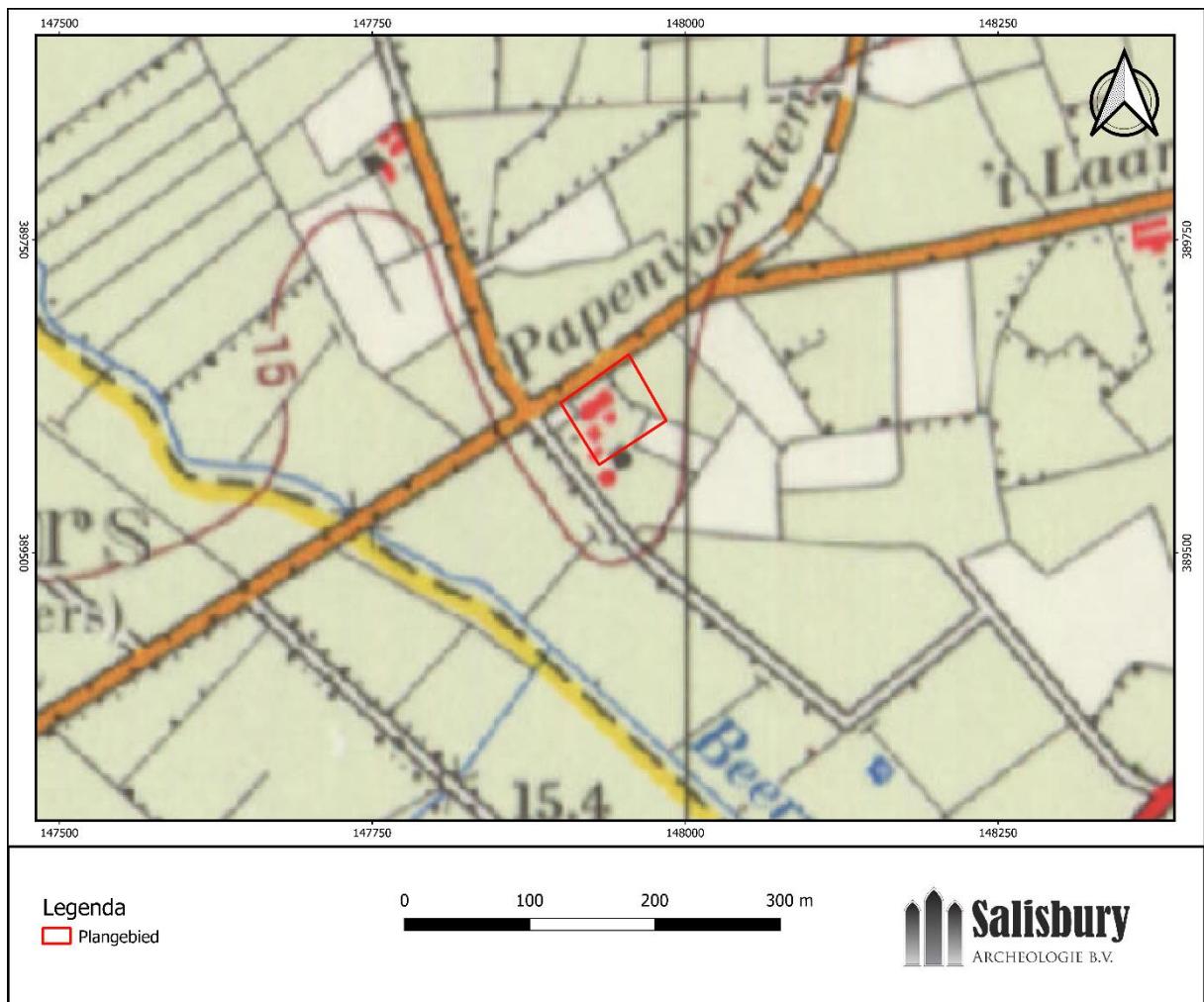
Afb. 8. Het plangebied op een uitsnede van de topografische kaart uit ca. 1901 (bron: <https://www.topotijdreis.nl>).

Afb. 9. Het plangebied op een uitsnede van de topografische kaart uit ca. 1953 (bron: <https://www.topotijdreis.nl>).

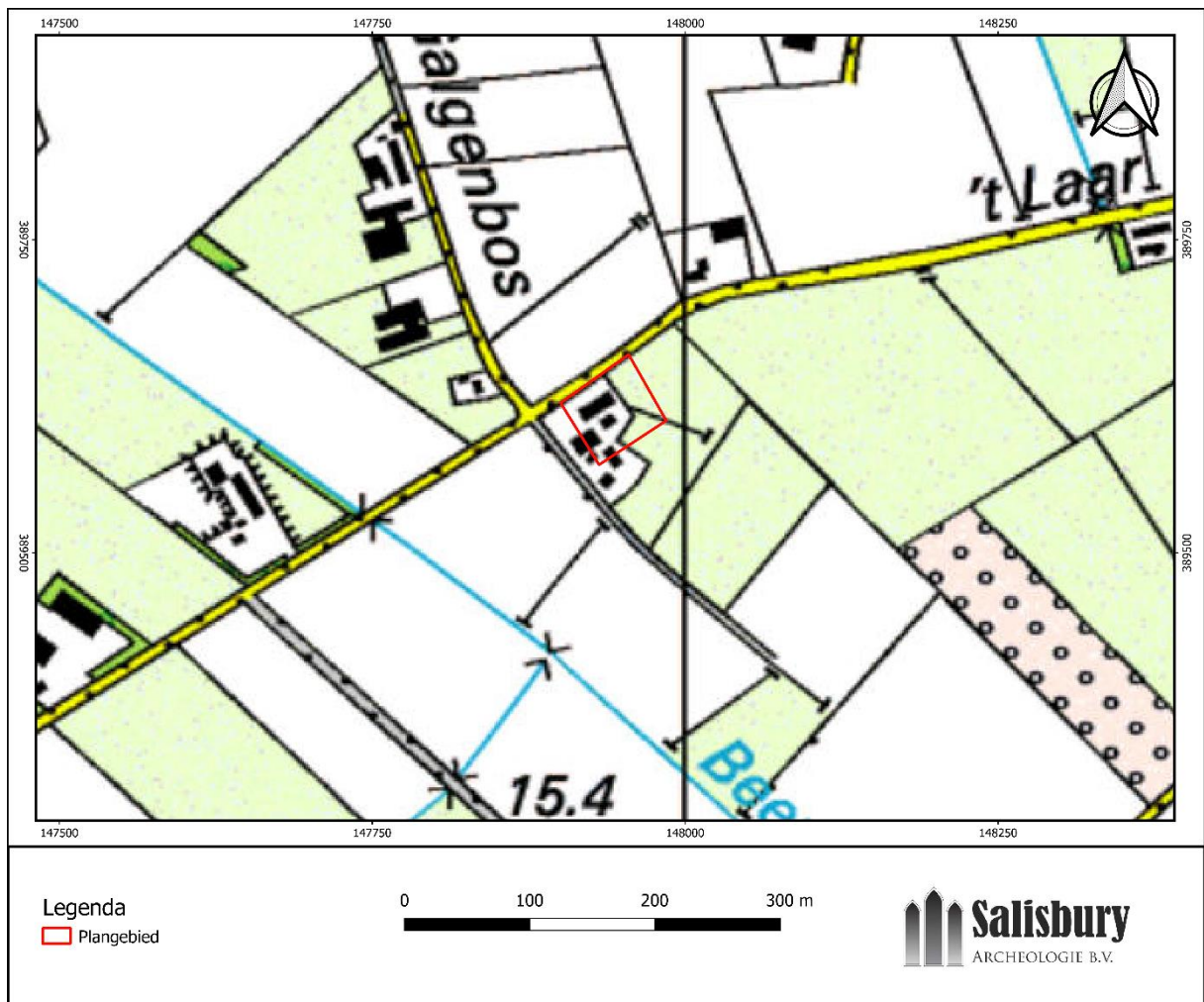
Afb. 10. Het plangebied op een topografische kaart uit 1963 (bron: <http://www.topotijdreis.nl>).

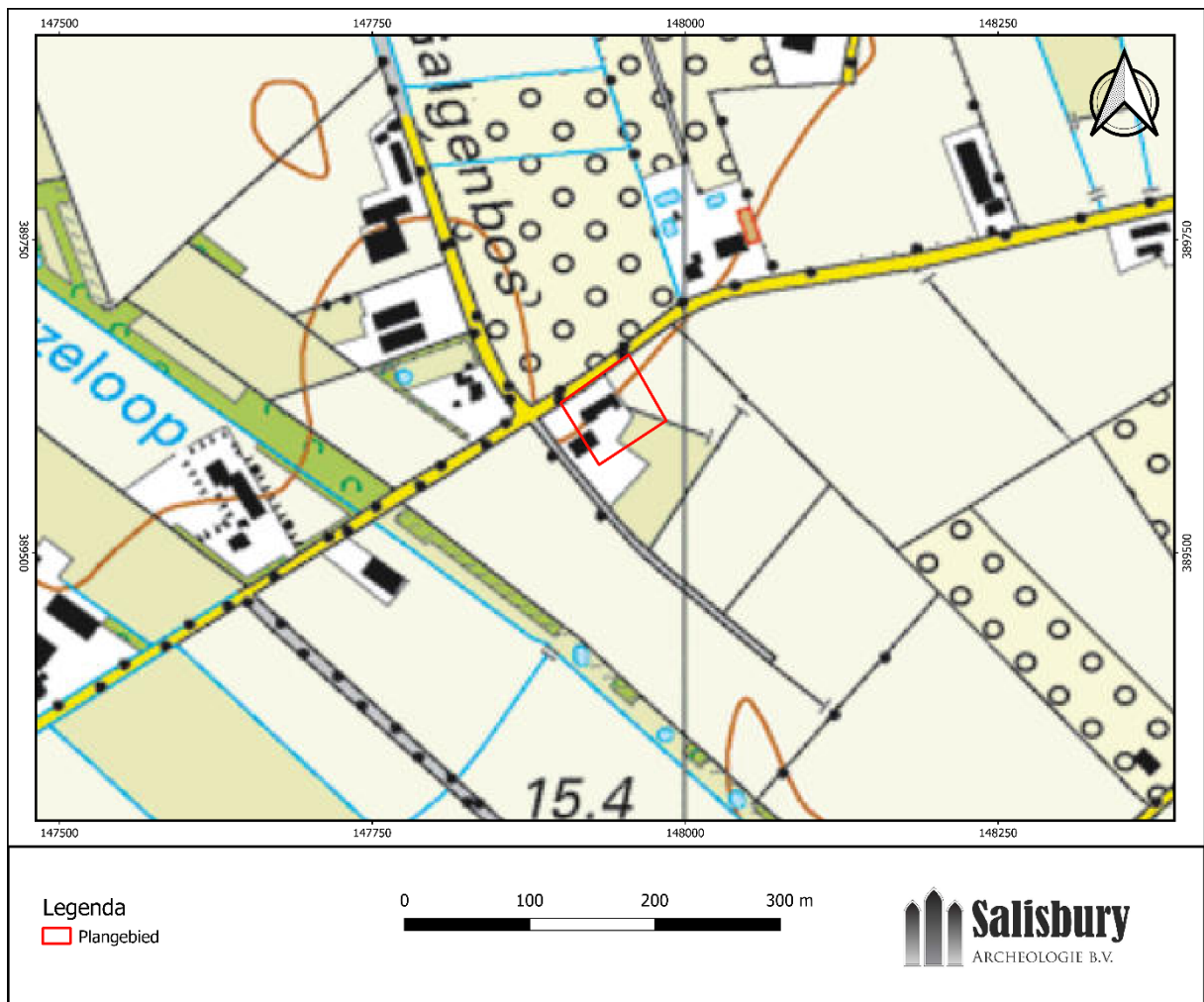
Afb. 11. Het plangebied op een topografische kaart uit 1973 (bron: <http://www.topotijdreis.nl>).

Afb. 12. Het plangebied op een topografische kaart uit 1984 (bron: <http://www.topotijdreis.nl>).

Afb. 13. Het plangebied op een topografische kaart uit 1999 (bron: <http://www.topotijdreis.nl>).

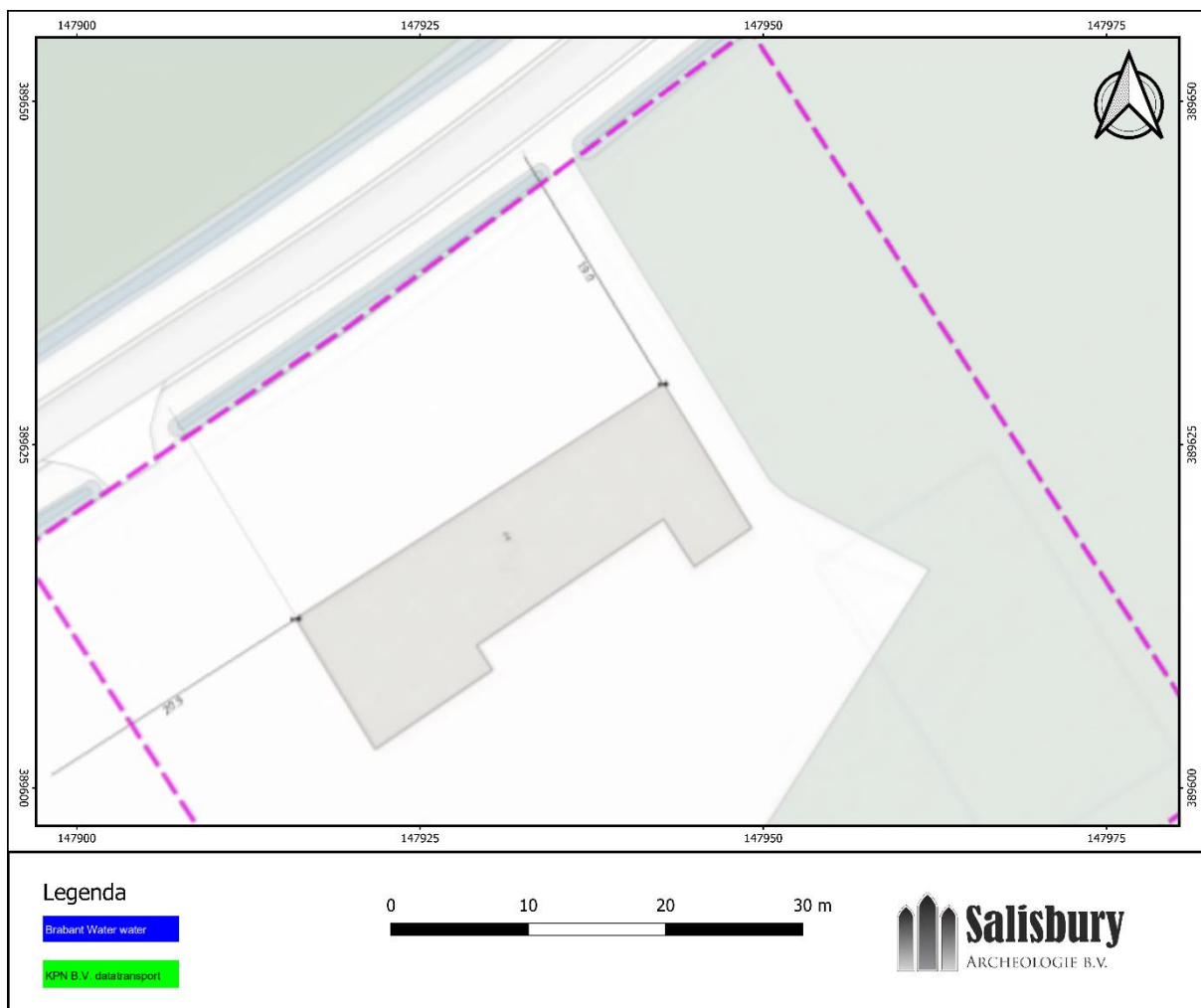

Afb. 14. Het plangebied op een topografische kaart uit 2014 (bron: <http://www.topotijdreis.nl>).

2.7 Bekende verstoringen

Binnen het plangebied zijn geen saneringen of ondergrondse olietanks, benzinepompinstallaties en dergelijke bekend waardoor archeologische resten mogelijk verloren zijn gegaan. Op dit moment staan in het plangebied enkele gebouwen. In het verleden zijn er binnen het plangebied op het achterterf een viertal bijgebouwen gebouwd en gesloopt. Bij de bouw van deze gebouwen is de bodem verstoord tot onbekende diepte. Volgens het bodemloket is de ondergrond niet verstoord.²⁵ Volgens de KLIC lopen er kabels en leidingen naar het hoofdgebouw toe haaks vanaf de straat naar beide hoeken aan de voorkant van het gebouw. Tevens lopen er kabels en leiding evenwijdig aan de straat naar de westelijke hoek van de voorkant van het gebouw (afb. 15). De diepte van deze verstoringen is niet bekend.

²⁵ <http://www.bodemloket.nl>

Afb. 15. Het plangebied met daarop de KLIC-gegevens geprojecteerd op een topografische kaart uit 2014 (bron: Het Kadaster en <http://www.topotijdreis.nl>).

2.8 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel en advies

Op basis van het bureauonderzoek wordt geconcludeerd dat in het plangebied een hoge archeologische verwachting geldt voor een eventueel aanwezig esdek en de top van het al dan niet verspoelde dekzand. In de top van het (verspoelde) dekzand kunnen resten worden aangetroffen vanaf het Laat-Paleolithicum tot en met de Nieuwe tijd. Uit de periode Laat-Paleolithicum tot en met het Mesolithicum kunnen vooral resten worden verwacht die samenhangen met een mobiele leefwijze, zoals kort bewoonde kampjes of losse vondsten. Vanaf het Neolithicum tot en met de Late IJzertijd/Romeinse Tijd kunnen resten worden verwacht die te maken hebben met een sedentaire leefwijze, bijvoorbeeld huizen, resten van agrarische activiteit en begravingsrituelen, maar er zijn echter nog geen archeologische resten of sporen uit deze tijdsperiode aangetroffen in het onderzoeksgebied. De resten uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd zullen betrekking hebben op agrarisch grondgebruik zoals ploegsporen en greppelsystemen. De omvang van de mogelijk aanwezige archeologische resten varieert sterk. Kampementen hebben over het algemeen een geringe omvang, terwijl nederzettingen vaak uit één of meerdere huizen bestaan. De hoge archeologische verwachting zoals weergegeven op de beleidskaart van de gemeente Oirschot blijft op basis van het bureauonderzoek in stand.

Het archeologisch relevante niveau voor vondsten uit de Middeleeuwen/Nieuwe tijd is het esdek dat, indien aanwezig, direct onder de bouwvoor wordt verwacht. Vondsten zullen uit deze perioden meestal niet in situ in het esdek zitten, maar opgebracht zijn van elders of opgeploegd uit diepere niveaus. Sporen uit deze perioden kunnen zich tevens onder het esdek bevinden. Voor de overige perioden geldt dat sporen in het dekzand kunnen worden verwacht, ook wanneer daarin geen intacte podzol meer aanwezig blijkt te zijn. Dan zal vanwege de gebrekkige conservering/ gaafheid het kennispotentieel van de sporen aanzienlijk minder zijn.

De archeologische verwachting dient te worden getoetst door middel van het uitvoeren van een inventariserend veldonderzoek (verkennde fase). Hierbij worden 6 boringen per hectare gezet, tot 25 cm in de onverstoorde pleistocene afzettingen. Vindplaatsen uit de periode Paleolithicum-Nieuwe tijd worden in de top van het dekzand of verspoelde dekzand, eventueel onder een esdek, verwacht. Het is niet bekend of het esdek inderdaad in het plangebied aanwezig is, of dat recente menselijke activiteiten de bodem verstoord hebben. Dit dient door middel van booronderzoek te worden vastgesteld.

Indien de top van het pleistocene zand intact is, kan worden overgegaan tot een karterend booronderzoek om eventuele vindplaatsen op te sporen.

3 Resultaten veldonderzoek

3.1 Beschrijving onderzoeksmethode

Conform het in het bureauonderzoek geformuleerde advies is een verkennend booronderzoek uitgevoerd in het plangebied, waarbij 6 boringen zijn geplaatst. De 6 boringen zijn zo verspreid mogelijk over het plangebied gezet, waarbij de toegankelijkheid van de boorlocaties leidend was (aan- /afwezigheid bouwwerken, begroeiing en terreinverharding op geplande boorlocaties; afb. 16). Boringen 2 en 5 zijn iets verplaatst ten opzichte van het boorplan vanwege ondoordringbare begroeiing door struiken. De boringen zijn gezet met een edelmanboor (7 cm Ø) tot ruim onder het relevante archeologische niveau. De positie en maaiveldhoogtes van de boringen zijn ingemeten met behulp van GPS (nauwkeurigheid 1 cm). Het opgeboorde materiaal is met de hand onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals baksteenpuin, houtskool en aardewerk. De boringen zijn beschreven conform de NEN 5104 en de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB 5.2).²⁶ De resultaten van het booronderzoek (boorbeschrijvingen en boorstaten) zijn opgenomen in bijlage 1.

Afb. 16. Gezette boringen in het plangebied op recente luchtfoto (bron: <https://www.google.com/intl/nl/earth/>).

²⁶ Bosch, 2008.

3.2 Beschrijving onderzoeksresultaten

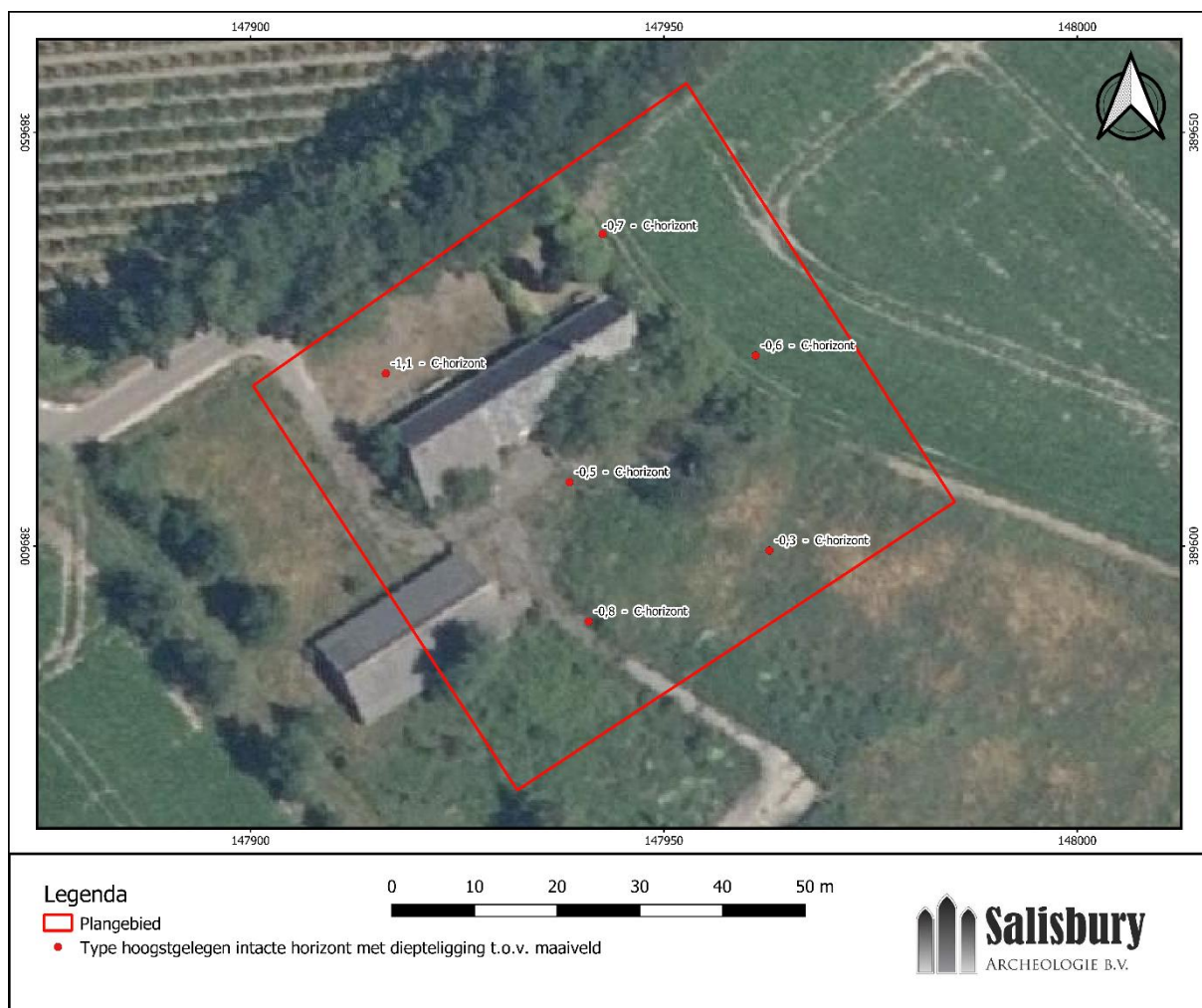
Laagopeenvolging

De laagopeenvolging in de zes boringen is vrijwel hetzelfde. Boring 3 geeft een duidelijke weergave van de bodemopbouw en wordt daarom als modelboring beschreven. Afwijkingen hiervan in de overige boringen zullen daaropvolgend apart worden besproken.

Laagopeenvolging boring 3 (van boven naar beneden)

Aan het maaiveld ligt een 15 cm dikke bouwvoor die bestaat uit donker bruin, zwak siltig, matig humeus zand. Deze bouwvoor gaat abrupt over in een 35 cm dikke verstoring die bestaat uit licht bruin, zwak siltig, matig humeus, matig fijn zand met hierin puinresten van rode baksteen en beton. De verstoring is aan de onderkant diffuus begrensd en ligt op een licht gele, zwak siltige, matig humeuze, matig fijne zandlaag met hierin enkele ijzeroxidevlekjes. Deze zandlaag gaat abrupt over naar een licht oranje geel pakket van zwak siltig, zwak lemig, zeer fijn zand met hierin een matige hoeveelheid ijzeroxidevlekjes, dit is geïnterpreteerd als dekzand.

Net als in boring 3 zit in boringen 1 en 5 ook direct onder de bouwvoor een verstoringslaag van respectievelijk 95 en 45 cm dik. In boring 5 is naast puinresten van rode baksteen en beton ook mortel aangetroffen. Algemeen is er in het plangebied sprake van een A-, C-horizont. In boringen 1, 3, 5 en 6 bestaat de C-horizont uit licht witgeel en geel/oranje zeer fijn dekzand. In de overige boringen bleek het dekzand grijzer en licht tot sterk lemig te zijn, wat wijst op smeltwaterafzettingen (verspoeld dekzand).

Afb. 17. Type horizont direct onder esdek per boring, inclusief diepteligging t.o.v. het maaiveld, op recente luchtfoto (bron: <https://www.google.com/intl/nl/earth/>).

4 Conclusie en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Op basis van het bureauonderzoek is voor het plangebied een hoge verwachting opgesteld voor een eventueel aanwezig esdek en de top van het al dan niet verspoelde dekzand. Daarbij kunnen in de top van het (verspoelde) dekzand, ook wanneer daarin geen intacte podzol meer aanwezig blijkt te zijn, en onder het esdek resten worden aangetroffen vanaf het Laat-Paleolithicum tot en met de Nieuwe tijd. Vanwege een mogelijk niet intact podzol zal de gebrekkige conservering/ gaafheid het kennispotentieel van de sporen aanzienlijk minder zijn. De te verwachten resten kunnen variëren van kort bewoonde kampjes, huizen, resten van agrarische activiteit en begravingsrituelen en percelingsactiviteiten.

Op basis van het verkennend booronderzoek blijkt er in het plangebied sprake te zijn van een grotendeels verstoord bodemprofiel. Het relevante archeologische niveau is verstoord. Anders dan verwacht is er geen esdek aangetroffen tijdens het booronderzoek. Mogelijk is dit wel aanwezig geweest maar verstoord geraakt door bebouwing en/of (gedeeltelijk) opgenomen in de bouwvoor. Uit het bureauonderzoek is gebleken dat ook bij het ontbreken van een intacte podzolbodem nog archeologische resten in het (verspoelde) dekzand aanwezig kunnen zijn. De hoge archeologische verwachting wordt voor het gehele plangebied bijgesteld naar laag. Aangezien er 6 boringen zijn gezet in een plangebied van 3.750 m² is er in feite een karterend booronderzoek uitgevoerd, welke als doel heeft archeologische resten op te sporen. Tijdens het booronderzoek zijn deze niet aangetroffen.

4.2 Beantwoording onderzoeksvragen

Wat is de bodemopbouw en zijn er aanwijzingen voor bodemverstoringen?

Uitgaande van de bij het bureauonderzoek gebruikte bronnen bestaat de laagopvolging binnen het plangebied uit een bouwvoor op een eventueel aanwezig esdek op (verspoeld) dekzand. In de top van het dekzand werd een bodemtype veldpodzol en hoge zwarte enkeerdgrond verwacht. Het verkennend booronderzoek heeft aangetoond dat in het plangebied geen sprake is van een esdek, maar een verstoringslaag die de dekzandrug heeft afgetopt. Het moedermateriaal bestaat deels uit eolisch dekzand en deels uit smeltwaterafzettingen (verspoeld dekzand).

Binnen het plangebied zijn geen saneringen of ondergrondse olietanks, benzinepompinstallaties en dergelijke bekend waardoor archeologische resten mogelijk verloren zijn gegaan. Op dit moment staan in het plangebied enkele gebouwen. In het verleden zijn er binnen het plangebied op het achtererf een viertal bijgebouwen gebouwd en gesloopt. Bij de bouw van deze gebouwen is de bodem verstoord tot onbekende diepte. Volgens het bodemloket is de ondergrond niet verstoord.²⁷ Volgens de KLIC lopen er kabels en leidingen naar het hoofdgebouw toe haaks vanaf de straat naar beide hoeken aan de voorkant van het gebouw. Tevens lopen er kabels er leiding evenwijdig aan de straat naar de westelijke hoek van de voorkant van het gebouw (afb. 15). Tijdens het booronderzoek is de diepte van de verstoringen vastgesteld. De dieptes van de verstoring(en) variëren van 25 cm -mv tot 110 cm -mv..

Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten?

Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen tijdens het verkennend booronderzoek. Vanwege de hoge mate van verstoring en de afwezigheid van een esdek worden er geen archeologische resten meer in het plangebied verwacht.

Welke consequenties zal de uitvoering van het plan hebben op (eventueel) aanwezige archeologische resten?

Op basis van het booronderzoek blijkt dat de lagen direct onder de bouwvoor tot en met de top van het dekzand verstoord zijn en er geen esdek is aangetroffen. De uitvoering van het plan zal geen consequenties hebben voor alle perioden. Er worden geen archeologische resten meer in het plangebied verwacht.

Wat zijn de aanbevelingen? Is nader onderzoek noodzakelijk? En zo ja, waaruit kan dit bestaan?

Voor de aanbevelingen zie hieronder.

²⁷ <http://www.bodemloket.nl>

4.3 Selectieadvies

Op basis van de onderzoeksresultaten adviseert Salisbury archeologie het plangebied vrij te geven voor de voorgenomen ingrepen. Het archeologisch relevante niveau is niet (meer) intact waardoor er geen archeologische resten meer worden verwacht binnen het plangebied.

Ook in een vrijgegeven plangebied bestaat altijd de mogelijkheid dat er tijdens graafwerkzaamheden toch losse sporen en vondsten worden aangetroffen. Op grond van artikel 5.10 van de Erfgoedwet 2016 dient zo spoedig mogelijk melding te worden gemaakt van de vondst bij de gemeente, provincie of de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Met betrekking tot de bevindingen en aanbevelingen uit dit onderzoek dient contact opgenomen te worden met het bevoegd gezag, in dit geval de gemeente Oirschot.

Literatuur

- Berghe, K.J. van den, 2018: *Beerseweg 9 te Oirschot, gemeente Oirschot, Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven*. Synthesrapport, S150069-b.
- Berkvens, R., 2010: *Ondersteboven. Archeologie in Best. Toelichting op de archeologiekartaal, gemeente Best*. SRE Milieudienst.
- Berkvens, R., (red), 2011: *Kempisch erfgoed in beeld. Een regionale erfgoedkaart voor de Koempen- en A2 gemeenten Bergeijk, Bladel, Eersel, Oirschot, Reusel-De Mierden, Waalre, Valkenswaard, Cranendonck en Heeze-Leende*. SRE Milieudienst, Eindhoven.
- Biggelaar, F. van den & B. Debunne, 2002: *Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI) Hoge pad-Moorland-oost-De Kemmer (gemeente Oirschot)*. BILAN-rapport, 2002/27.
- Bosch, J.H.A., 2008: *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1 Op basis van de Standaard Boor Beschrijvingsmethode versie 5.2*. (Deltares-rapport | 2008-U-R0881/A.) Deltares, Utrecht.
- Coolen, J., 2008: *Plangebied Boterwijksestraat. Gemeente Oirschot. Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (karterende fase)*. RAAP-rapport, 1629.
- Eimermann, E. & R. Schrijvers, 2010: *MER/OTB verbreding A2 en A58*. Vestigia-rapport, V622.
- Exaltus, R., 2020: *Steenovenweg, Oost-West Middelbeers Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O); Bureauonderzoek*. ArcheoPro-rapport, 18152.
- Gazenbeek, A.E., 2015: *Archeologisch onderzoek plangebied De Scheper, Oirschot*. Grontmij Archeologische Rapporten, 1606.
- Gheysen, K., (2004): *Oirschot, herinrichting kanaalzone (NB) Archeologisch bureauonderzoek en booronderzoek*. BILAN 2004.34, Bilan, Fontys Hogescholen, Tilburg.
- Hageraats, C. & J.J. Hekman, 2020: *Archeologisch onderzoek plangebied riolering en herinrichting Den Heuvel te Oirschot, gemeente Oirschot*. Sweco archeologische rapporten, 2269.
- Koekkelkoren, A.M.H.C. & S. Moerman, 2013: *Archeologisch bureauonderzoek & Inventariserend Veldonderzoek, verkennende fase Beerschotseweg, Oirschot Gemeente Oirschot*. IDDS Archeologie-rapport, 1557.
- Koopmans, C., J. Bokhorst, C. ter Berg & N. van Eekeren, 2012: *Bodemsignalen Praktijkids voor een vruchtbare bodem*. Roodbont B.V., Zutphen.
- Kremer, H., 2014: *Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek karterend booronderzoek Beerseweg 9 te Oirschot*. Synthesrapport, S130085.
- Nater, C.I., 2020: *Bureauonderzoek WP 6.2.11 GOVa 7a: Oeverwerkzaamheden*. Antea Group Archeologie-rapport, 2019/73.
- Ruiter, D. de & N. Krekelbergh, 2010: 't Laar. BAAC-rapport, V-09.0120.
- Ruiter, D.L. de, 2010: *Kempengemeenten, Inventariserend veldonderzoek (verkennde fase)*. BAAC-rapport, V-10.0282.
- Sonneveld, M. & T. Jongmans, 2010: *De enkeerdgrond: de meest kenmerkende bodem van Nederland*. Vakblad natuur bos landschap (november 2010), Wageningen Universiteit en Researchcentrum, Wageningen.

Vaessen, R.A. & M.P.F. Verhoeven, 2019: *Plangebied Verbreding A58 (INNOV58), deelgebied Sint Annabosch-Galder te Breda, gemeente Breda; archeologisch vooronderzoek: een update bureauonderzoek*. RAAP-rapport, 3889.

Verwers, W.J.H., 1994: *Oirschot*. Brabants Heem, 46-1.

Visser, C.A. & E. van der Klooster, 2017: *Archeologisch vooronderzoek ten behoeve van de reconstructie van de N395 tussen Oirschot en Hilvarenbeek, gemeenten Oirschot en Hilvarenbeek. Ruimtelijk advies op basis van bureauonderzoek*. Vestigia-rapport, V1455.

Visser, C.A. & F.P.J. van Puijenbroek, 2019: *Archeologisch vooronderzoek ten behoeve van de reconstructie van de N395 tussen Oirschot en Hilvarenbeek, gemeenten Oirschot en Hilvarenbeek. Ruimtelijk advies op basis van inventariserend veldonderzoek door middel van karterende boringen*. Vestigia-rapport, V1734.

Geraadpleegde websites

webadres	laatst bezocht op
https://archisarchief.cultureelerfgoed.nl	14-10-2020
https://www.dinoloket.nl/ondergrondgegevens	14-10-2020
https://www.dinoloket.nl/nomenclator-ondiep	14-10-2020
https://www.google.com/intl/nl/earth/	14-10-2020
https://zoeken.cultureelerfgoed.nl	14-10-2020
http://www.easy.dans.knaw.nl	14-10-2020
http://www.ahn.nl	14-10-2020
http://www.pdok.nl	14-10-2020
http://www.topotijdreis.nl	14-10-2020
http://www.ruimtelijkeplannen.nl	21-10-2020

Lijst van afbeeldingen

Afb. 1.	Ligging plangebied en globale begrenzing onderzoeksgebied (bron: https://opentopo.nl)	9
Afb. 2.	Uitsnede van de gemeentelijke beleidsadvieskaart (bron: Archeologische Beleidskaart Oirschot).	12
Afb. 3.	Uitsnede van de geomorfologische kaart met het plangebied en de directe omgeving (bron: https://zoeken.cultureelerfgoed.nl).....	15
Afb. 4.	Het plangebied en omgeving op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN3, ruw; bron: https://www.ahn.nl).....	16
Afb. 5.	Uitsnede van de bodemkaart met het plangebied en directe omgeving (bron: https://zoeken.cultureelerfgoed.nl).....	17
Afb. 6.	AMK-terreinen, onderzoeksmeldingen en vondstlocaties (bron: ARCHIS 3; https://zoeken.archeologie.nl ; topografie: https://www.pdok.nl).....	19
Afb. 7.	Het plangebied op een uitsnede van de topografische kaart uit ca. 1832 (bron: https://www.topotijdreis.nl).....	24
Afb. 8.	Het plangebied op een uitsnede van de topografische kaart uit ca. 1901 (bron: https://www.topotijdreis.nl).....	25
Afb. 9.	Het plangebied op een uitsnede van de topografische kaart uit ca. 1953 (bron: https://www.topotijdreis.nl).....	26
Afb. 10.	Het plangebied op een topografische kaart uit 1963 (bron: http://www.topotijdreis.nl).....	27
Afb. 11.	Het plangebied op een topografische kaart uit 1973 (bron: http://www.topotijdreis.nl).....	28
Afb. 12.	Het plangebied op een topografische kaart uit 1984 (bron: http://www.topotijdreis.nl).....	29
Afb. 13.	Het plangebied op een topografische kaart uit 1999 (bron: http://www.topotijdreis.nl).....	30
Afb. 14.	Het plangebied op een topografische kaart uit 2014 (bron: http://www.topotijdreis.nl).....	31

Afb. 15.	Het plangebied met daarop de KLIC-gegevens geprojecteerd op een topografische kaart uit 2014 (bron: Het Kadaster en http://www.topotijdreis.nl).....	32
Afb. 16.	Gezette boringen in het plangebied op recente luchtfoto (bron: https://www.google.com/intl/nl/earth/).....	34
Afb. 17.	Type horizont direct onder esdek per boring, inclusief diepteligging t.o.v. het maaiveld, op recente luchtfoto (bron: https://www.google.com/intl/nl/earth/).....	35

Lijst van tabellen

Tabel 1.	Onderzoeksmeldingen (ARCHIS3; https://zoeken.archeologie.nl)	19
Tabel 2.	Archeologische vondsten (bron: ARCHIS3; https://zoeken.archeologie.nl)	20

Lijst van bijlagen

Bijlage 1.	Boorbeschrijvingen	41
------------	--------------------------	----

Bijlage 1

Boorbeschrijvingen

